

Επισκόπηση 05

EL

Στρατηγικές έξυπνης
εξειδίκευσης στην ΕΕ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ

2025

Περιεχόμενα

	Σημείο
Σύνοψη	I-VIII
Εισαγωγή	01-06
Έξυπνη εξειδίκευση	01-04
Ρόλοι και αρμοδιότητες	05-06
Εμβέλεια και προσέγγιση	07-11
Ανάπτυξη της έννοιας της έξυπνης εξειδίκευσης	12-30
Η προέλευση και οι αρχές της έξυπνης εξειδίκευσης	12-24
Έξυπνη εξειδίκευση και προτεραιότητες καινοτομίας της βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ	25-30
Συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών: η διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης	31-62
Οι αρχές της επιχειρηματικής ανακάλυψης	32-34
Η διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης στην πράξη	35-40
Η εφαρμογή της έξυπνης εξειδίκευσης ως κατευθυντήριας αρχής των δαπανών της πολιτικής συνοχής στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας	41-51
Διαπεριφερειακή συνεργασία στο πλαίσιο της έξυπνης εξειδίκευσης	52-62
Παρακολούθηση, αξιολόγηση και αντίκτυπος	63-79
Προσέγγιση παρακολούθησης των περιφερειακών στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης	64-67
Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση στην πράξη	68-70
Αξιολόγηση σε περιφερειακό επίπεδο	71-73
Μέχρι στιγμής δεν έχει πραγματοποιηθεί αξιολόγηση σχετικά με την έξυπνη εξειδίκευση σε επίπεδο ΕΕ	74-79

Τελικές παρατηρήσεις

80-86

Παραρτήματα

Παράρτημα I – Παραδείγματα στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης

Παράρτημα II – Χρονοδιάγραμμα εξέλιξης της έννοιας της έξυπνης εξειδίκευσης

Παράρτημα III – Κατάλογος εξετασθέντων έργων που συνδέονται με στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης

Παράρτημα IV – Μεθοδολογία έρευνας του ΕΕΣ

Συντομογραφίες

Κλιμάκιο του ΕΕΣ

Σύνοψη

I Η έξυπνη εξειδίκευση είναι μια προσέγγιση περιφερειακής πολιτικής της ΕΕ για την καινοτομία. Η «στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης» [γνωστή και ως S3 (smart specialisation strategy)] στο πλαίσιο της ΕΕ συνίσταται σε μια εθνική ή περιφερειακή στρατηγική καινοτομίας, η οποία θέτει προτεραιότητες για τις δαπάνες έρευνας και καινοτομίας με σκοπό την ενίσχυση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος της περιφέρειας μέσω της ανάπτυξης και αντιστοίχισης των ισχυρών σημείων της με τις ανάγκες των επιχειρήσεων. Η σχετική χρηματοδότηση στους τομείς της έρευνας και της καινοτομίας με γνώμονα την έξυπνη εξειδίκευση ανέρχεται σε πάνω από 70 δισεκατομμύρια ευρώ για τις δύο περιόδους προγραμματισμού (2014-2020 και 2021-2027).

II Στόχος της παρούσας επισκόπησης είναι να παράσχει χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με το τι συνιστά έξυπνη εξειδίκευση και το πώς αυτή εφαρμόζεται στην ΕΕ. Η έξυπνη εξειδίκευση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, καθώς αποτελεί ένα πρωτοποριακό τοποκεντρικό εργαλείο και έχει ως σκοπό την καίριας σημασίας στροφή από τις διάσπαρτες επενδύσεις ανά τα ταμεία της ΕΕ σε μια περισσότερο στρατηγική προσέγγιση. Η παρούσα επισκόπηση παρέχει περιγραφή και ανάλυση κυρίως βάσει δημόσια διαθέσιμων πληροφοριών. Δεν συνιστά έλεγχο.

III Επιπλέον, διενεργήσαμε έρευνα μέσω ερωτηματολογίου σε επίπεδο εθνικών και περιφερειακών αρχών και συγκεντρώσαμε πληροφορίες μέσω επιτόπιων επισκέψεων και συνεντεύξεων με εκπροσώπους των περιφερειακών αρχών. Εξετάσαμε την εξέλιξη της έννοιας, καθώς και τον τρόπο εφαρμογής, παρακολούθησης και αξιολόγησής της.

IV Κατά την περίοδο 2014-2020, τα χρηματοδοτούμενα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) έργα καινοτομίας ευθυγραμμίζονταν γενικά με τις προτεραιότητες των στρατηγικών, στηρίζοντας την επένδυση πόρων της ΕΕ στους στοχευμένους τομείς. Η ευθυγράμμιση αυτή ενισχύθηκε κατά την περίοδο 2021-2027. Ωστόσο, δεν υπάρχει εποπτεία σε επίπεδο ΕΕ για τη μεγιστοποίηση της προστιθέμενης αξίας της διαδικασίας έξυπνης εξειδίκευσης πέραν της απλής συμμόρφωσης. Επίσης, δεν υπάρχουν άμεσοι τρόποι να διασφαλιστεί ότι οι περιφερειακές προτεραιότητες λαμβάνουν υπόψη τις προτεραιότητες καινοτομίας της βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ (όπως τα μικροκυκλώματα και το υδρογόνο).

V Η διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης (εφεξής «η διαδικασία») αποτελεί σημαντικό σκέλος της ανάπτυξης μιας τέτοιας στρατηγικής και αποσκοπεί στη συμμετοχή όσο το δυνατόν περισσότερων ενδιαφερόμενων μερών στον καθορισμό επενδυτικών προτεραιοτήτων. Η διαδικασία κατέστη υποχρεωτική για την περίοδο προγραμματισμού 2021-2027, αλλά ορισμένοι συμμετέχοντες στην έρευνά μας θεωρούν ότι είναι δύσκολο να εφαρμοστεί και ότι θα ήταν χρήσιμο να καταρτιστεί σαφέστερη και επικαιροποιημένη καθοδήγηση.

VI Η διαπεριφερειακή συνεργασία διαδραματίζει καίριο ρόλο για τη διασφάλιση της επιτυχίας της έξυπνης εξειδίκευσης. Ένα σχετικό παράδειγμα είναι η [κοινότητα πρακτικής για την έξυπνη εξειδίκευση](#) της Επιτροπής, που λειτουργεί ως κόμβος καθοδήγησης, δικτύωσης και υποστήριξης. Η πλατφόρμα αυτή έχει σχεδιαστεί με σκοπό την ενίσχυση της διαπεριφερειακής συνεργασίας, αλλά πολλές περιφέρειες εξακολουθούν να μην αξιοποιούν τις διαθέσιμες πληροφορίες.

VII Η παρακολούθηση της έξυπνης εξειδίκευσης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο έχει εξελιχθεί με την πάροδο των ετών, αλλά οι προσεγγίσεις που ακολουθούνται, όπως οι χρησιμοποιούμενοι δείκτες, διαφέρουν σημαντικά. Η παρακολούθηση της έξυπνης εξειδίκευσης έχει αποδειχθεί δύσκολη για τις περιφέρειες από τη δημιουργία της έννοιας της στρατηγικής, ιδίως για τις λιγότερο καινοτόμες. Οι αξιολογήσεις σε περιφερειακό επίπεδο επικεντρώνονται στον αντίκτυπο των υποκείμενων επενδύσεων στην καινοτομία και όχι στην ίδια τη διαδικασία έξυπνης εξειδίκευσης. Σε επίπεδο ΕΕ, η Επιτροπή δεν έχει διενεργήσει αξιολόγηση από τότε που εισήχθη η έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης το 2014, αν και μια εν εξελίξει εξωτερική μελέτη ή μια επικείμενη ευρύτερη αξιολόγηση του ΕΤΠΑ από την Επιτροπή θα μπορούσε να καλύψει, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό, αυτό το κενό. Ωστόσο, οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες στην έρευνά μας ανέφεραν ότι θεωρούν χρήσιμη την έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης.

VIII Επισημαίνουμε τρεις μελλοντικές προκλήσεις για την Επιτροπή:

- Προκειμένου οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης να καταστούν χρήσιμες, θα πρέπει να προβλέπουν ουσιαστικές προτεραιότητες που βελτιστοποιούν τις ενωσιακές δαπάνες και είναι λεπτομερώς καθορισμένες, ώστε οι περιφέρειες να μπορούν να προσδιορίζουν προτεραιότητες με το ενδεδειγμένο επίπεδο λεπτομέρειας. Η Επιτροπή έχει την ευκαιρία να προωθήσει τη συνοχή μεταξύ των προτεραιοτήτων έξυπνης εξειδίκευσης και των προτεραιοτήτων έρευνας και καινοτομίας της βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ. Η πλατφόρμα «S3 CoP Observatory» θα μπορούσε να αξιοποιηθεί καλύτερα για τον εντοπισμό κενών και αλληλεπικαλύψεων στις προτεραιότητες.
- Αξιολόγηση της αξίας της έξυπνης εξειδίκευσης ως διαδικασίας, καθώς και της εφαρμογής της στην ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτής της αξιολόγησης πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον η έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης λειτουργεί εξίσου καλά για τις περιφέρειες με διαφορετικά χαρακτηριστικά ή εάν χρειάζεται μεγαλύτερη ευελιξία ώστε να ανταποκρίνεται σε διαφορετικές ανάγκες. Παραμένει ασαφές αν η έννοια μπορεί να αξιολογηθεί ανεξάρτητα από τις δαπάνες καινοτομίας του ΕΤΠΑ τις οποίες καθοδηγεί. Όπως υπέδειξαν τα αποτελέσματα της έρευνάς μας, η Επιτροπή μπορεί να παράσχει υποστήριξη στα κράτη μέλη με στόχο την απλούστευση της παρακολούθησης και της αξιολόγησης.
- Μεγιστοποίηση της αξίας της διαπεριφερειακής συνεργασίας. Η Επιτροπή έχει την ευκαιρία να προωθήσει περαιτέρω αυτή τη συνεργασία, μεταξύ άλλων εντοπίζοντας κατάλληλους τομείς και διευκολύνοντας την εν λόγω συνεργασία, υποστηρίζοντας τις λιγότερο καινοτόμες περιφέρειες στην ανάπτυξη της διοικητικής τους ικανότητας και διασφαλίζοντας ότι παρέχονται τα κατάλληλα κίνητρα για συνεργασία.

Εισαγωγή

Έξυπνη εξειδίκευση

01 Η έξυπνη εξειδίκευση είναι μια προσέγγιση πολιτικής για την καινοτομία που εντάσσεται στο πλαίσιο της περιφερειακής ανάπτυξης της ΕΕ. Στόχος της είναι να βοηθά τις περιφέρειες να εντοπίζουν τους πλέον υποσχόμενους τομείς για τη μελλοντική τους ανάπτυξη και να χρησιμοποιούν αυτές τις πληροφορίες για να βελτιώνουν την κατανομή των **κονδυλίων της πολιτικής συνοχής**¹. Με απλά λόγια, η έξυπνη εξειδίκευση βοηθά τις περιφέρειες να εστιάζουν τις δαπάνες καινοτομίας τους στα δυνητικά και τα πραγματικά ισχυρά σημεία τους, ώστε να προωθούν την οικονομική ανάπτυξη, εξειδικευόμενες έξυπνα. Μια στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης (εφεξής «στρατηγική») είναι ένα σχέδιο που καταρτίζεται από κάθε περιφέρεια και περιγράφει τις προτεραιότητες στις οποίες θα επικεντρώσει τις προσπάθειές της (βλέπε παραδείγματα στο **παράρτημα Ι**).

Πλαίσιο 1

Ορισμός της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης

«...“στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης”: εθνικές ή περιφερειακές στρατηγικές καινοτομίας που θέτουν προτεραιότητες με στόχο τη δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, μέσω της ανάπτυξης και αντιστοίχισης των ισχυρών σημείων της έρευνας και καινοτομίας με τις ανάγκες των επιχειρήσεων, για την αξιοποίηση νέων ευκαιριών και των εξελίξεων της αγοράς με τρόπο συνεκτικό, αποφεύγοντας την επανάληψη και τον κατακερματισμό των προσπαθειών...»

Πηγή: Κανονισμός περί κοινών διατάξεων (ΚΚΔ) 2014-2020.

¹ *Guide to Research and Innovation Strategies for smart specialisation (RIS 3)*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012.

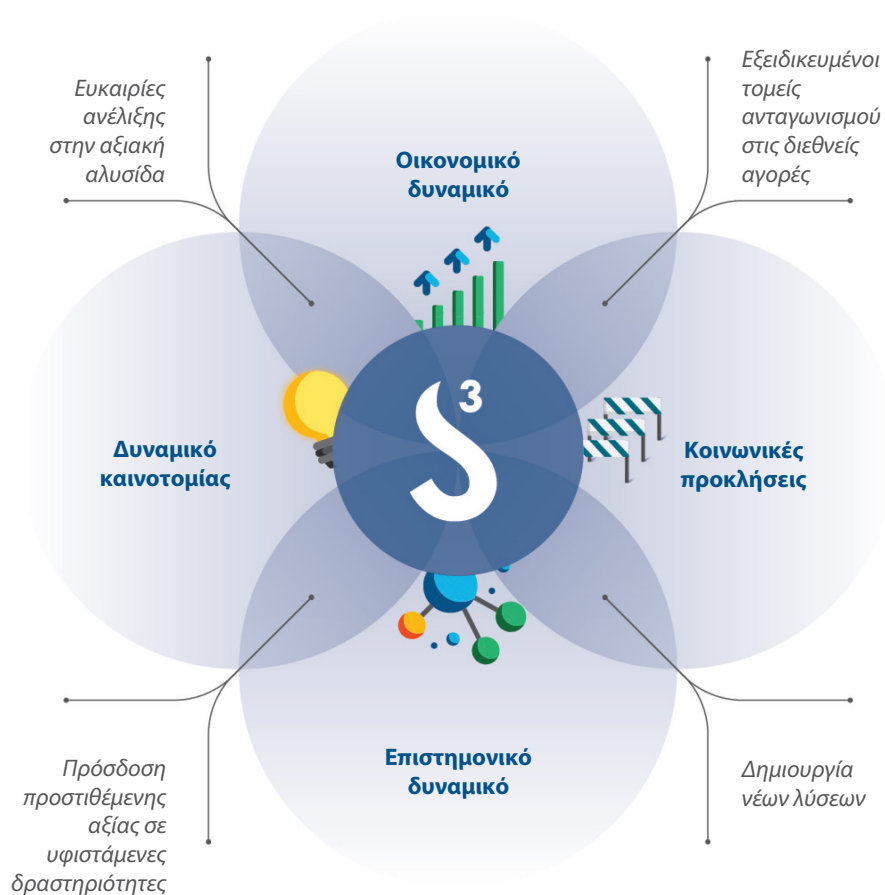
02 Η έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης έχει ως στόχο να συμβάλει στη γεφύρωση του χάσματος καινοτομίας στην ΕΕ, το οποίο ορίζεται ως οι επίμονες σημαντικές αποκλίσεις στις επιδόσεις στον τομέα της καινοτομίας μεταξύ των κρατών μελών και των περιφερειών και είναι απόρροια διαρθρωτικών παραγόντων. Οι περιφέρειες της ΕΕ ταξινομούνται σε τέσσερις ομάδες επιδόσεων στον τομέα της καινοτομίας με βάση τον [πίνακα αποτελεσμάτων για την περιφερειακή καινοτομία](#) της Επιτροπής. Το 2023 υπήρχαν 36 πρωτοπόροι καινοτομίας, 70 ισχυροί φορείς καινοτομίας, 69 μέτριοι φορείς καινοτομίας και 64 αναδυόμενοι φορείς καινοτομίας.

03 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εισήγαγε την έννοια της έξυπνης ειδικεύσης το 2010 για τους στόχους έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης για την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020. Οι εθνικές και περιφερειακές κυβερνήσεις κλήθηκαν να αναπτύξουν στρατηγικές και, στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας, να προσδιορίσουν τα σχετικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά τους.

04 Η εκπόνηση στρατηγικής τέθηκε αρχικά ως προϋπόθεση² για την πρόσβαση στη χρηματοδότηση Ε&Κ του ΕΤΠΑ για την περίοδο 2014-2020, η οποία στη συνέχεια επεκτάθηκε και στην περίοδο 2021-2027 (βλέπε [παράρτημα II](#) για την εξέλιξη του χρονοδιαγράμματος της έξυπνης εξειδίκευσης). Όπως αναφέρεται στον [πρώτο οδηγό της Επιτροπής για τη στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης](#) που εκδόθηκε το 2012, η έξυπνη εξειδίκευση συνίσταται στη δημιουργία μοναδικών πλεονεκτημάτων και ικανοτήτων με βάση τις ξεχωριστές βιομηχανικές δομές και γνώσεις κάθε περιφέρειας ([γράφημα 1](#)).

² Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1303/2013, αιτιολογική σκέψη 21 και άρθρο 19.

Γράφημα 1 – Σχηματική απεικόνιση της έξυπνης εξειδίκευσης

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κοινό Κέντρο Ερευνών, Gómez Prieto J. et al. (2019).

Ρόλοι και αρμοδιότητες

05 Την ευθύνη για την εκπόνηση στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης φέρουν κυρίως οι περιφερειακές ή οι εθνικές αρχές (όταν μια χώρα ορίζεται ως μια ενιαία περιφέρεια για τον σκοπό αυτό ή συμπληρώνει την περιφερειακή στρατηγική της με μια εθνική). Οι αρχές αυτές είναι αρμόδιες για:

- ο τη λήψη αποφάσεων σχετικά με το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής των στρατηγικών αυτών
- ο τον προσδιορισμό των βιομηχανικών ή άλλων εμπορικών τομέων στους οποίους υπάρχει ή επιδιώκεται εξειδίκευση, και τη λήψη αποφάσεων για τις σχετικές προτεραιότητες έρευνας και καινοτομίας
- ο την επιλογή κατάλληλων έργων που ευθυγραμμίζονται με τις προτεραιότητες
- ο την εκταμίευση της χρηματοδότησης
- ο την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της υλοποίησης των έργων, καθώς και της στρατηγικής γενικότερα.

06 Οι αρχές των κρατών μελών και η Επιτροπή ελέγχουν αμφότερες εάν οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης των περιφερειών συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις του ΚΚΔ. Ωστόσο, ο έλεγχος αυτός δεν περιλαμβάνει την αξιολόγηση ούτε τη διατύπωση κρίσης ως προς την καταλληλότητα των τομέων στους οποίους οι περιφέρειες αποφασίζουν να εξειδικευτούν, ούτε ως προς τις προτεραιότητες που επιλέγουν. Έχουν επίσης την ευθύνη να αξιολογούν τα προγράμματα του ΕΤΠΑ. Επιπλέον, η Επιτροπή παρέχει υποστήριξη και συντονισμό. Η Επιτροπή και το Κοινό Κέντρο Ερευνών (JRC) υποστήριξαν από κοινού τις περιφέρειες στην προετοιμασία και την εφαρμογή των αρχικών τους στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης. Το 2011, το JRC δημιούργησε μια πλατφόρμα έξυπνης εξειδίκευσης — μια διαδικτυακή κοινότητα για όσους συμμετέχουν στην προετοιμασία και την εφαρμογή αυτών των στρατηγικών. Το 2023, η Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής και Αστικής Ανάπτυξης (ΓΔ REGIO) της Επιτροπής αντικατέστησε την πλατφόρμα με μια **κοινότητα πρακτικής για την έξυπνη εξειδίκευση**, ήτοι έναν κεντρικό κόμβο καθοδήγησης, δικτύωσης, υποστήριξης και αλληλοδιδαχής μεταξύ ομοτίμων σχετικά με τις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης, ο οποίος καλύπτει τον σχεδιασμό και την εφαρμογή τους. Η κοινότητα πρακτικής παρέχει πρακτικούς οδηγούς και εργαλεία και χρησιμοποιείται για τον σχεδιασμό και τη διοργάνωση σχετικών εκδηλώσεων.

Εμβέλεια και προσέγγιση

07 Η έξυπνη εξειδίκευση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, καθώς αποτελεί ένα πρωτοποριακό τοποκεντρικό εργαλείο και έχει ως σκοπό την καίριας σημασίας στροφή από τις διάσπαρτες επενδύσεις ανά τα ταμεία της ΕΕ σε μια περισσότερο στρατηγική προσέγγιση. Με την παρούσα επισκόπηση επιδιώκουμε να περιγράψουμε και να αναλύσουμε την προέλευση, τον σχεδιασμό, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης στο πλαίσιο της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης.

08 Εστιάζουμε κυρίως στην αλληλεπίδραση της έξυπνης εξειδίκευσης με το ΕΤΠΑ, καθώς αυτό αντιπροσωπεύει τη σημαντικότερη ροή χρηματοδότησης που συνδέεται με τις συγκεκριμένες στρατηγικές. Η χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο μπορεί επίσης να συνδεθεί με τις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης μέσω του ειδικού στόχου «δεξιότητες για έξυπνη εξειδίκευση», ο οποίος επικεντρώνεται στην ανάπτυξη του απαιτούμενου εργατικού δυναμικού, αλλά η ύπαρξη στρατηγικής δεν αποτελεί προϋπόθεση για τη λήψη των συγκεκριμένων κονδυλίων.

09 Η παρούσα επισκόπηση βασίζεται κυρίως σε δημόσια διαθέσιμες πληροφορίες, επιπλέον του υλικού που συλλέχθηκε ειδικά για τον σκοπό αυτό. Σε αντίθεση με τους ελέγχους, η φύση των επισκοπήσεων είναι περιγραφική και ενημερωτική.

10 Υποκείμενο της επισκόπησής μας είναι η Επιτροπή, και ειδικότερα η ΓΔ REGIO. Πραγματοποιήσαμε επίσης ενημερωτικές συναντήσεις με εκπροσώπους διαφόρων σχετικών οργανισμών, ειδικούς από την πανεπιστημιακή κοινότητα και εκπροσώπους τεσσάρων περιφερειών ή κρατών μελών που είναι πρωτοπόροι καινοτομίας: Βάδη-Βυρτεμβέργη (Γερμανία), Δανία, Ελσίνκι-Ουουσίμαα (Φινλανδία) και Στοκχόλμη (Σουηδία). Πραγματοποιήσαμε επιτόπια επίσκεψη στην πρωτοπόρο καινοτομίας Βαυαρία (Γερμανία), κατά τη διάρκεια της οποίας λάβαμε πληροφορίες από την όμορη περιφέρεια Oberösterreich (Αυστρία), καθώς και στην Εστρεμαδούρα (Ισπανία), που είναι αναδυόμενος φορέας καινοτομίας, και λάβαμε πληροφορίες από τις όμορες περιφέρειες Αλεντέζου και Κεντρικής Πορτογαλίας (Πορτογαλία). Στο πλαίσιο των επισκέψεων αυτών εξετάσαμε έξι έργα έξυπνης εξειδίκευσης ([παράρτημα III](#)). Τον Δεκέμβριο του 2024 συμμετείχαμε στην ετήσια [διάσκεψη για τις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης](#), προκειμένου να έρθουμε σε επαφή με περιφερειακούς εκπροσώπους.

11 Πραγματοποιήσαμε επίσης έρευνα μέσω ερωτηματολογίου μεταξύ των 178 εθνικών ή περιφερειακών αρχών που συμμετέχουν στην έξυπνη εξειδίκευση, προκειμένου να συγκεντρώσουμε τις απόψεις τους σχετικά με διάφορα θέματα που σχετίζονται με την πολιτική και τη διαδικασία. Το ποσοστό απόκρισης ήταν 58 % (*παράρτημα IV*).

Ανάπτυξη της έννοιας της έξυπνης εξειδίκευσης

Η προέλευση και οι αρχές της έξυπνης εξειδίκευσης

12 Αν και η έξυπνη εξειδίκευση εμφανίστηκε ως έννοια στα μέσα της δεκαετίας του 2000, οι βασικές της αρχές ήταν ήδη διαδεδομένες τόσο στους ακαδημαϊκούς κύκλους όσο και στις συζητήσεις για την περιφερειακή πολιτική³. Παραδείγματος χάριν, οι αρχές της Βάδης-Βυρτεμβέργης, μιας περιφέρειας που συγκαταλέγεται στους πρωτοπόρους καινοτομίας της ΕΕ, μας εξήγησαν ότι εφαρμόζουν περιφερειακό σχεδιασμό καινοτομίας βάσει προτεραιοτήτων ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Στο πλαίσιο της [στρατηγικής της Λισαβόνας του 2000](#) — με στόχο να γίνει η ΕΕ η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης στον κόσμο — η Γενική Διεύθυνση Έρευνας και Καινοτομίας (ΓΔ RTD) συγκέντρωσε μια ομάδα οικονομολόγων με ειδίκευση στην ανάπτυξη και την καινοτομία για να συγκροτήσουν την ομάδα «Η γνώση στην υπηρεσία της ανάπτυξης». Η ομάδα αυτή εισηγήθηκε ιδέες για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης και την αντιμετώπιση του χάσματος καινοτομίας μεταξύ Ευρώπης και Ηνωμένων Πολιτειών⁴.

³ Foray D., *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy* 2015, σ. 10.

⁴ *Knowledge for Growth: Prospects for science, technology and innovation*, Γενική Διεύθυνση Έρευνας και Καινοτομίας, 2009, σ. 5.

13 Αν και αρχικά δόθηκε έμφαση στην ανταγωνιστικότητα της έρευνας⁵, η έννοια επινοήθηκε σε μια χρονική στιγμή κατά την οποία η περιφερειακή καινοτομία —η οποία αποτελούσε ήδη μέρος της πολιτικής συνοχής από το 1993— θεωρούνταν προτεραιότητα από τη ΓΔ REGIO. Έως τη δεκαετία του 2000, οι περισσότερες περιφέρειες υποστήριζαν την καινοτομία με χρηματοδότηση από το ΕΤΠΑ⁶. Η Επιτροπή εντόπισε επίμονα προβλήματα, όπως η απουσία εμπειριστατωμένης ανάλυσης των περιφερειακών ισχυρών σημείων στον εν λόγω τομέα⁷. Ως εκ τούτου, η έξυπνη εξειδίκευση θεωρήθηκε ένας τρόπος αντιμετώπισης του προβλήματος και εξετάστηκε ως πιθανό επόμενο βήμα στην [έκθεση Barca του 2009](#) για τη μεταρρύθμιση της πολιτικής συνοχής. [Σε ανακοίνωση του 2010](#), η Επιτροπή γνωστοποίησε την πρόθεσή της να ενσωματώσει την έννοια αυτή στην πολιτική συνοχής.

14 Η έξυπνη εξειδίκευση εξελίχθηκε ταχύτατα από μια έννοια που επινοήθηκε από μια ομάδα εργασίας της ΓΔ RTD σε αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής συνοχής. Η έννοια συμπεριλήφθηκε το 2013 στον κανονισμό περί κοινών διατάξεων⁸ (ΚΚΔ), ο οποίος διέπει τα πέντε ταμεία της ΕΕ που τελούν υπό επιμερισμένη διαχείριση.

15 Στον [ΚΚΔ 2014-2020](#) προβλεπόταν η έξυπνη εξειδίκευση ως προϋπόθεση (ή εκ των προτέρων αιρεσιμότητα⁹) για την πρόσβαση σε χρηματοδότηση υπό τον θεματικό στόχο 1 «ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας». Οι συννομοθέτες θεώρησαν ότι αυτός ήταν ένας τρόπος να διασφαλιστεί η αποτελεσματική και η αποδοτική χρήση των σχετικών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων της ΕΕ.

⁵ Foray D., *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy* 2015, σ. 16.

⁶ Αυτόθι.

⁷ *Guide to Research and Innovation Strategies for smart specialisation (RIS 3)*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012.

⁸ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1303/2013.

⁹ Αυτόθι, άρθρο 2, παράγραφος 3.

16 Η Υπηρεσία Έρευνας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου¹⁰ επισήμανε ότι η έξυπνη εξειδίκευση αναπτύχθηκε και εφαρμόστηκε χωρίς να δοκιμαστεί και χωρίς οι περιφέρειες της ΕΕ να διαθέτουν σημαντική εμπειρία σε επίπεδο εφαρμογής. Επιπλέον, από έρευνα σχετικά με την εισαγωγή της προέκυψε ότι, κατά το στάδιο της εφαρμογής, η θεωρία στην οποία βασίζεται η έννοια ήταν ακόμη ελλιπής, χωρίς επαρκή βάση τεκμηρίωσης, διαφάνεια και επαληθευσιμότητα¹¹.

17 Δεδομένου ότι ο ΚΚΔ 2014-2020 προηγήθηκε του θεματολογίου για τη βελτίωση της νομοθεσίας του 2018, η εκ των προτέρων αξιολόγηση της έξυπνης εξειδίκευσης δεν ήταν υποχρεωτική, ούτε και διενεργήθηκε. Ο κανονισμός περιλάμβανε τρία κριτήρια εκπλήρωσης προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα των εθνικών ή περιφερειακών στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης (**πίνακας 2**). Τον Μάιο του 2012 εκδόθηκε **καθοδήγηση** με τη μορφή εγγράφου γενικού προσανατολισμού. Σε αυτό θεσπίστηκαν ορισμένες γενικές, μη δεσμευτικές αρχές και καθορίστηκε μια προσέγγιση έξι βημάτων για την κατάρτιση στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης (**πίνακας 1**).

¹⁰ Υπηρεσία Έρευνας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (EPRS), *Smart Specialisation: The concept and its application to EU cohesion policy*, 2016.

¹¹ Foray D., *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy*, (2015), σ. 16.

Πίνακας 1 – Στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης: οι τέσσερις γενικές αρχές τους και τα έξι βήματα σχεδιασμού τους

Τέσσερις γενικές αρχές	Έξι βήματα σχεδιασμού
○ (Δύσκολες) επιλογές και κρίσιμη μάζα (περιορισμένος αριθμός προτεραιοτήτων στη διεθνή αξιακή αλυσίδα, αποφυγή αλληλεπικαλύψεων και κατακερματισμού) ○ Ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (αντιστοίχιση του δυναμικού Ε&Κ με τις επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν τη διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης) ○ Συνδεσιμότητα και συνεργατικοί σχηματισμοί (αντιστοίχιση αυτού που έχουμε με αυτό που έχει ο υπόλοιπος κόσμος) ○ Συνεργατική ηγεσία	○ Ανάλυση του περιφερειακού πλαισίου και του δυναμικού καινοτομίας ○ Δημιουργία άρτιας και χωρίς αποκλεισμούς δομής διακυβέρνησης ○ Διαμόρφωση κοινού οράματος για το μέλλον της περιφέρειας ○ Επιλογή περιορισμένου αριθμού προτεραιοτήτων για την περιφερειακή ανάπτυξη ○ Δημιουργία κατάλληλων συνδυασμών πολιτικών ○ Ενσωμάτωση μηχανισμών παρακολούθησης και αξιολόγησης

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει της [καθοδήγησης σχετικά με τις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης του 2012](#).

18 Σύμφωνα με [ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του 2014](#), η έξυπνη εξειδίκευση είναι μια δυναμική και μακροχρόνια διαδικασία. Αναγνωριζόταν ότι η ανάπτυξη μιας στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης μπορεί να προσφέρει στις περιφέρειες σημαντικά πλεονεκτήματα ως προς την αποτελεσματικότητα των δράσεών τους για την έρευνα και την καινοτομία, ενώ παράλληλα επισημαίνονταν κίνδυνοι που συνδέονται με την εφαρμογή της έννοιας. Ειδικότερα, το 2013, επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου¹² εντόπισε διάφορους κινδύνους που θα μπορούσαν να παρακωλύσουν την εφαρμογή της:

- το ενδεχόμενο η έξυπνη εξειδίκευση να καταστεί απλώς μια τυπική απαίτηση (ήτοι μια διεκπεραιωτική διαδικασία)·

¹² Επιτροπή Περιφερειακής Ανάπτυξης, *Working document on smart specialisation: networking centres of excellence for an effective cohesion policy*, 2013.

- ο το ενδεχόμενο οι περιφέρειες να επικεντρωθούν μόνο στην Ε&Κ, αντί να χρησιμοποιήσουν μια ευρύτερη ιδέα καινοτομίας που θα μπορούσε να ωφελήσει καλύτερα τις λιγότερο προηγμένες περιφέρειες (ήτοι υιοθέτηση καινοτομίας χαμηλότερης τεχνολογίας)·
- ο το ενδεχόμενο σε ορισμένες περιφέρειες να μην επαρκεί η τοπική διοικητική ικανότητα για τη λυσιτελή εφαρμογή της διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης·
- ο το ενδεχόμενο οι προτεραιότητες να είναι υπερβολικά γενικές, κάτι που σημαίνει ότι η σχετική χρηματοδότηση δεν θα είναι επαρκώς εστιασμένη·
- ο το ενδεχόμενο η διαπεριφερειακή συνεργασία να είναι μια χρονοβόρα και δαπανηρή διαδικασία, ενώ η υποστήριξη που παρέχεται από την Επιτροπή (μέσω των καθιερωμένων κατευθυντήριων γραμμών και της πλατφόρμας S3) να μην είναι επαρκής για κάθε περιφέρεια·
- ο πιθανές δυσκολίες στην επίτευξη συνεργιών μεταξύ των διαφόρων πηγών χρηματοδότησης, λόγω χάριν μεταξύ των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων και του προγράμματος «Ορίζων 2020».

19 Με τον [ΚΚΔ 2021-2027](#), η έξυπνη εξειδίκευση κατέστη θεματικός αναγκαίος πρόσφορος όρος —«ορθή διακυβέρνηση της εθνικής ή περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης»— για τις δαπάνες στο πλαίσιο δύο ειδικών στόχων του [στόχου πολιτικής 1](#) «Μια πιο ανταγωνιστική και έξυπνότερη Ευρώπη». Ένας από αυτούς τους ειδικούς στόχους είναι η ανάπτυξη και η ενίσχυση των δυνατοτήτων της έρευνας και της καινοτομίας και η αξιοποίηση των προηγμένων τεχνολογιών, ενώ ο άλλος ειδικός στόχος αφορά την ανάπτυξη δεξιοτήτων για την έξυπνη εξειδίκευση, τη βιομηχανική μετάβαση και την επιχειρηματικότητα. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι μια στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης ήταν υποχρεωτική για την πρόσβαση στα κονδύλια του ΕΤΠΑ που είχαν προγραμματιστεί στο πλαίσιο των εν λόγω ειδικών στόχων. Άλλοι ειδικοί στόχοι [λόγου χάριν, σε σχέση με την πλατφόρμα στρατηγικών τεχνολογιών για την Ευρώπη ([STEP](#))] μπορεί επίσης να είναι συναφείς με την έξυπνη εξειδίκευση, ακόμη και αν δεν ισχύουν αναγκαίοι πρόσφοροι όροι.

20 Ο ΚΚΔ του 2021 που εφαρμόζεται την περίοδο προγραμματισμού 2021-2027 εισήγαγε επτά κριτήρια εκπλήρωσης για τις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης, με σκοπό τη βελτίωση της εφαρμογής της έννοιας και την αντιμετώπιση ορισμένων από τις προκλήσεις που ανέκυψαν στο παρελθόν (*πίνακας 2*). Βάσει της επικαιροποιημένης προσέγγισης, η έξυπνη εξειδίκευση αποτελεί αναγκαίο πρόσφορο όρο και η συμμόρφωση αξιολογείται καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου χρηματοδότησης, ενώ η στρατηγική επικαιροποιείται ανάλογα με τις ανάγκες. Αυτό σημαίνει ότι δεν πρόκειται πλέον απλώς για μια εφάπαξ διαδικασία που ολοκληρώνεται κατά την έναρξη του κύκλου χρηματοδότησης.

Πίνακας 2 – Κριτήρια που ισχύουν για τις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης, όπως παρουσιάζονται στον κανονισμό περί κοινών διατάξεων 2014-2020 και 2021-2027

Θεματικός στόχος 1: Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας 2014-2020	στόχος πολιτικής 1: Μια πιο ανταγωνιστική και εξυπνότερη Ευρώπη 2021-2027
Η στρατηγική βασίζεται σε SWOT ή παρεμφερή ανάλυση για τη συγκέντρωση των πόρων σε περιορισμένο αριθμό προτεραιοτήτων έρευνας και καινοτομίας	Επικαιροποιημένη ανάλυση των προκλήσεων που υφίστανται για τη διάχυση της καινοτομίας και την ψηφιοποίηση
Η στρατηγική προβλέπει μέτρα για την ενθάρρυνση των ιδιωτικών επενδύσεων στην έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη	Ύπαρξη περιφερειακού ή εθνικού οργανισμού ή φορέα υπεύθυνου για τη διαχείριση της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης
Η στρατηγική περιέχει μηχανισμό παρακολούθησης	Εργαλεία παρακολούθησης και αξιολόγησης για τη μέτρηση των επιδόσεων ως προς την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής
	Λειτουργία της συνεργασίας των ενδιαφερομένων μερών («διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης»)
	Αναγκαίες δράσεις για τη βελτίωση των εθνικών ή περιφερειακών συστημάτων έρευνας και καινοτομίας, εφόσον απαιτούνται
	Δράσεις για τη στήριξη της βιομηχανικής μετάβασης, κατά περίπτωση
	Μέτρα για την ενίσχυση της συνεργασίας με εταίρους εκτός συγκεκριμένου κράτους μέλους σε τομείς προτεραιότητας που υποστηρίζει η στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει του [ΚΚΔ 2014-2020](#) και του [ΚΚΔ 2021-2027](#).

21 Ο ΚΚΔ 2014-2020 προηγήθηκε του θεματολογίου για τη βελτίωση της νομοθεσίας, ενώ ο ΚΚΔ 2021-2027 είναι μεταγενέστερος αυτού. Όπως επισημάνθηκε στη γνώμη [αριθ. 2/2020](#) του ΕΕΣ, ο ΚΚΔ 2021-2027, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων του σχετικά με την έξυπνη εξειδίκευση, δεν αποτέλεσε αντικείμενο εκτίμησης επιπτώσεων.

22 Από την άλλη πλευρά, διενεργήθηκαν εκτιμήσεις επιπτώσεων για τους ειδικούς ανά ταμείο κανονισμούς, οι οποίες παρουσιάζονταν σε [έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής](#) του 2018, το οποίο συνόδευε τις προτάσεις για το ΕΤΠΑ της περιόδου 2021-2027¹³. Ωστόσο, αυτές δεν κάλυπταν τις αναμενόμενες επιπτώσεις ή αξία της έξυπνης εξειδίκευσης, και το έγγραφο εργασίας δεν αναφερόταν σε σχετικά ευρήματα της αξιολόγησης. Σύμφωνα με έρευνα που διενεργήθηκε για τους σκοπούς του εν λόγω εγγράφου, τα υψηλότερα επίπεδα ικανοποίησης όσον αφορά την έξυπνη εξειδίκευση αναφέρθηκαν σε κράτη μέλη που είναι πρωτοπόροι καινοτομίας, ιδίως στη Σουηδία, τη Δανία και τη Φινλανδία, όπου το 80 % των αποκριθέντων θεωρεί ότι τα οφέλη υπερκεράζουν το σχετικό κόστος. Το εύρημα αυτό έρχεται σε έναν βαθμό σε αντίθεση με τα επακόλουθα της έξυπνης εξειδίκευσης που οραματίστηκαν οι δημιουργοί της έννοιας, σύμφωνα με τους οποίους η έξυπνη εξειδίκευση δεν θα πρέπει να προορίζεται αποκλειστικά στις καλύτερες περιφέρειες (ήτοι τις πλέον καινοτόμες), αλλά κύριος σκοπός της είναι η αξιοποίηση των δυνατοτήτων μετασχηματισμού στις λιγότερο προηγμένες περιφέρειες¹⁴.

23 Η διαπεριφερειακή συνεργασία έχει τη δυνατότητα να οδηγήσει σε περισσότερα επιτυχημένα περιφερειακά οικοσυστήματα καινοτομίας¹⁵. Η διευκόλυνση της πρόσβασης σε πόρους, δεξιότητες και γνώσεις από άλλες περιφέρειες μπορεί να αποφέρει σημαντικά οφέλη. Η συνεργασία μπορεί να πραγματοποιηθεί σε πολλά διαφορετικά επίπεδα, από τη χάραξη πολιτικής έως το άνοιγμα προγραμμάτων σε εξωτερικούς εταίρους ή κοινά έργα και, τελικά, την ενσωμάτωση των πολιτικών μέσω κοινών στρατηγικών¹⁶.

¹³ [SWD/2018/282](#).

¹⁴ Foray D., *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy*, (2015), σ. 12.

¹⁵ Bachtrögler-Unger, J., Balland, P.-A., Boschma, R., & Schwab, T., *Technological capabilities and the twin transition in Europe: Opportunities for regional collaboration and economic cohesion*, Bertelsmann Stiftung, Βερολίνο, 2023.

¹⁶ Morisson, A. & Pattinson M., *Interregional Complementarities in innovation*, Interreg Europe Policy Learning Platform, Λιλ, 2024.

24 Σύμφωνα με έρευνες¹⁷, οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης δεν πρέπει μόνο να προσδιορίζουν προτεραιότητες, αλλά και να βοηθούν ενεργά τις περιφέρειες να επωφελούνται από συμπληρωματικά ισχυρά σημεία και νέες γνώσεις και να ενσωματώνονται σε παγκόσμιες αξιακές αλυσίδες. Γενικά, οι διαπεριφερειακές συνδέσεις μπορούν να βοηθήσουν τις περιφέρειες να διαφοροποιηθούν και να ενισχύσουν την ανθεκτικότητά τους.

Έξυπνη εξειδίκευση και προτεραιότητες καινοτομίας της βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ

25 Η έξυπνη εξειδίκευση, το στρατηγικό πλαίσιο στο οποίο στηρίζονται οι επενδύσεις που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ, είναι μία μόνο από τις πρωτοβουλίες υπέρ της έρευνας και της καινοτομίας. Τα προγράμματα Ορίζων της ΕΕ («Ορίζων 2020», με προϋπολογισμό περίπου 79 δισεκατομμυρίων ευρώ, και «Ορίζων Ευρώπη», με προϋπολογισμό περίπου 97 δισεκατομμυρίων ευρώ) είναι τα εμβληματικά ενωσιακά προγράμματα για τη στήριξη της έρευνας και της καινοτομίας. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται επίσης ενίσχυση και ανάπτυξη της βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ, η οποία διαδραματίζει επίσης ρόλο στο τοπίο της έρευνας και της καινοτομίας στην Ένωση.

¹⁷ De Noni, I., & Ganzaroli, A., *Enhancing the inventive capacity of European regions through interregional collaboration*, Regional Studies, 2023· Balland, P. A., & Boschma, R., *Complementary interregional linkages and Smart Specialisation: An empirical study on European regions*, Regional Studies, 2021.

26 Η έξυπνη εξειδίκευση βασίζεται σε μια «εκ των κάτω προς τα άνω» προσέγγιση, κάτι που σημαίνει ότι οι επιλογές γίνονται από τις περιφερειακές αρχές και εμπλέκονται σε αυτές τοπικές επιχειρήσεις, ερευνητές και κοινότητες, προκειμένου να προσδιοριστούν τα ισχυρά σημεία και οι ευκαιρίες κάθε περιφέρειας. Καλύπτονται όλες οι περιφέρειες, με αποτέλεσμα να επικρατεί πληθώρα οικονομικών προφίλ και προφίλ καινοτομίας. Σε ορισμένες από αυτές, η καινοτομία δεν απαιτεί κατ' ανάγκη λύσεις υψηλής τεχνολογίας. Αντιθέτως, τα προγράμματα Ορίζων βασίζονται κυρίως σε «εκ των άνω προς τα κάτω» προσεγγίσεις, σύμφωνα με τις οποίες η ΕΕ καθορίζει κεντρικά τις ειδικές προτεραιότητες στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας και κατανέμει αναλόγως τη χρηματοδότηση. Τα προγράμματα Ορίζων στοχεύουν στην έρευνα αιχμής και στην επίτευξη επιστημονικής αριστείας και οι δαπάνες συγκεντρώνονται σε μεγάλο βαθμό στις περισσότερες ανεπτυγμένες περιφέρειες. Τα τελευταία χρόνια, η Επιτροπή έχει επίσης καθορίσει διάφορες βιομηχανικές προτεραιότητες μέσω ειδικών στρατηγικών και τιμών-στόχου, όπως οι προτεραιότητες για τα μικροκυκλώματα, τις μπαταρίες και το υδρογόνο.

27 Στο πλαίσιο των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης, ο ρόλος της Επιτροπής έγκειται στο να ελέγχει τη συμμόρφωσή τους με τις νομικές απαιτήσεις. Δεν είναι όμως υπεύθυνη για να αξιολογεί ή να επηρεάζει τις επιλογές των περιφερειών όσον αφορά τις προτεραιότητες που θέτουν (σημείο **06**). Αυτό σημαίνει ότι αμφότερες οι διαδικασίες, ο καθορισμός των περιφερειακών προτεραιοτήτων «εκ των κάτω προς τα άνω» και ο καθορισμός των τιμών-στόχου και των προτεραιοτήτων της ΕΕ «εκ των άνω προς τα κάτω», έχουν τη δική τους βάση και λογική. Λειτουργούν σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητα, χωρίς επίσημο μηχανισμό για την εξισορρόπηση ή την ευθυγράμμιση των προτεραιοτήτων.

28 Το στοιχείο Ε&Κ των βιομηχανικών πολιτικών της ΕΕ (όπως αυτών για τις μπαταρίες, το υδρογόνο και τους ημιαγωγούς) καθοδηγείται επίσης από τις ενωσιακές προτεραιότητες και χρηματοδοτείται κυρίως μέσω των προγραμμάτων «Ορίζων». Για την περίοδο 2014-2020 είχαν προβλεφθεί στενοί δεσμοί μεταξύ του προγράμματος «Ορίζων 2020» και της έξυπνης εξειδίκευσης, καθώς στον κανονισμό ΚΚΔ αναφερόταν ότι οι στρατηγικές έπρεπε να περιλαμβάνουν ενέργειες για την προετοιμασία της συμμετοχής των φορέων στο πρόγραμμα «Ορίζων 2020» («σκαλοπάτια προς την αριστεία») και τρόπους αξιοποίησης των αποτελεσμάτων του προγράμματος στην αγορά.

29 Η Επιτροπή τόνισε τη σημασία των συνεργιών σε [ανακοίνωσή της του 2022](#). Σε αυτήν, παρουσιάστηκαν επίσης οι πιθανές συνεργίες μεταξύ της έξυπνης εξειδίκευσης και του προγράμματος «Ορίζων». Μεταξύ άλλων επιλογών, προέβλεπε τη δυνατότητα των διαχειριστικών αρχών να μεταφέρουν κονδύλια του ΕΤΠΑ στο πρόγραμμα «Ορίζων», ώστε να μπορέσουν να ενταχθούν σε αυτό έργα που διαφορετικά δεν θα είχαν επιλεγεί. Τα έργα που ανταποκρίνονται στις προτεραιότητες της έξυπνης εξειδίκευσης κρίθηκαν ιδιαίτερα κατάλληλα για τον σκοπό αυτό.

30 Σε [μελέτη που δημοσίευσε η Επιτροπή το 2021](#), στην οποία [αναλύονταν βασικές παράμετροι των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης](#), διαπιστώθηκε υψηλός βαθμός θεματικής συνοχής μεταξύ των στρατηγικών και των έργων του προγράμματος «Ορίζων 2020». Συνολικά, το 64 % των έργων του προγράμματος «Ορίζων 2020» που αναλύθηκαν θα μπορούσαν να συνδεθούν με τομείς προτεραιότητας της αντίστοιχης στρατηγικής. Ωστόσο, όπως επισημάνθηκε στην [9η έκθεση για τη συνοχή του 2024](#), υπάρχουν νομικές και πρακτικές δυσκολίες στη δημιουργία συνεργιών ανάμεσα στο πρόγραμμα «Ορίζων 2020» και το ΕΤΠΑ. Στην έκθεση δεν αναλύονται αυτές οι προκλήσεις, ωστόσο στην [ειδική έκθεσή μας 23/2022](#) με θέμα τις συνεργίες μεταξύ του προγράμματος «Ορίζων» και των ταμείων συνοχής, εντοπίστηκαν ειδικές δυσκολίες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με τους κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις, τα επιλέξιμα έξοδα και τις διαδικασίες επιλογής.

Συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών: η διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης

31 Η έξυπνη εξειδίκευση αφορά κυρίως τις περιφέρειες που καθορίζουν επενδυτικές προτεραιότητες. Οι προτεραιότητες πρέπει να επιλέγονται με μια διαδικασία που βασίζεται στη συλλογική γνώση των επιχειρήσεων, των πανεπιστημίων, των κυβερνητικών φορέων και άλλων βασικών εδαφικών παραγόντων¹⁸. Αυτό ονομάζεται διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης.

Οι αρχές της επιχειρηματικής ανακάλυψης

32 Από τον πρώτο οδηγό της Επιτροπής του 2012 σχετικά με τη στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης, οι περιφέρειες καλούνται να προσδιορίζουν επενδυτικές προτεραιότητες μέσω της διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης. Επιδίωξη είναι η διαδικασία αυτή να είναι τεκμηριωμένη και να φέρνει σε επαφή βασικά ενδιαφερόμενα μέρη με σκοπό να αναλύουν τα ισχυρά σημεία μιας περιφέρειας στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας. Στόχος της διαδικασίας είναι η σύνθεση γνώσεων από την επιστήμη, την τεχνολογία και τη μηχανική, και η συσχέτισή τους με τις ανάγκες και τις πραγματικότητες της αγοράς, όπως το αναπτυξιακό δυναμικό, ο επιχειρηματικός ανταγωνισμός και οι νέες δραστηριότητες¹⁹.

¹⁸ Κοινό Κέντρο Ερευνών, *Assessing Smart Specialisation: The Entrepreneurial Discovery Process*, 2021.

¹⁹ Foray, D., David, P. A., & Hall, B. H. (2011), *Smart Specialisation: From academic idea to political instrument, the surprising career of a concept and the difficulties involved in its implementation*, MTEI Working Paper No. 2011-001, École Polytechnique Fédérale de Lausanne.

33 Οι σχετικές γνώσεις κατανέμονται ευρέως μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών. Σκοπός της διαδικασίας είναι να δίνεται στους υπευθύνους χάραξης πολιτικής η δυνατότητα να κατανοούν καλύτερα την περιφέρειά τους και στους εκπροσώπους της κυβέρνησης, της βιομηχανίας, της πανεπιστημιακής κοινότητας και της κοινωνίας των πολιτών η δυνατότητα να αλληλεπιδρούν (*γράφημα 2*). Στον σχεδιασμό της έξυπνης εξειδίκευσης, αυτό αναφέρεται ως «τετραπλή έλικα»²⁰. Οι περιφερειακές κυβερνήσεις διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην καθοδήγηση αυτού του διαλόγου, αναλύοντας τα αποτελέσματα και αποτυπώνοντας τον αντίκτυπο αυτών των αποτελεσμάτων στις στρατηγικές τους. Επιπλέον, οι ενδιαμέσοι οργανισμοί (όπως οργανισμοί καινοτομίας, συνεργατικοί σχηματισμοί²¹, επιχειρηματικά δίκτυα και κέντρα υποστήριξης επιχειρήσεων) λειτουργούν ως γέφυρα μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών, όπως οι επιχειρήσεις, οι ερευνητές και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής.

²⁰ *Guide to Research and Innovation Strategies for smart specialisation (RIS 3)*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012.

²¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Γενική Διεύθυνση Έρευνας και Καινοτομίας, Cassingena Harper, J., Lubicka, B., Lindqvist, G., Ketels, C. et al., *The role of clusters in smart specialisation strategies*, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2013.

Γράφημα 2 – Συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών στη διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει του εγγράφου «*Assessing Smart Specialisation: The Entrepreneurial Discovery Process*», Κοινό Κέντρο Ερευνών, 2021.

34 Από τη δημιουργία της, η διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης έχει αποτελέσει αντικείμενο εκτενούς ακαδημαϊκής έρευνας. Ο [οδηγός της Επιτροπής για τη στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης \(2012\)](#) και ο [οδηγός εφαρμογής \(2016\)](#) παρέχουν εννοιολογικές αρχές και κατευθυντήριες γραμμές επί του θέματος. Ωστόσο, εξακολουθεί να υπάρχει ασάφεια²², τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη, όσον αφορά τον ενδεδειγμένο τρόπο προσαρμογής της διαδικασίας σε περιφέρειες με διαφορετικά οικονομικά προφίλ και προφίλ καινοτομίας (βλέπε σημείο [02](#)), ώστε να διασφαλίζεται η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών διαχρονικά, η χρησιμοποίηση μηχανισμών και μέσων (π.χ. χρησιμότητα των θεματικών ομάδων για τη διευκόλυνση των διεξοδικών συζητήσεων) και η ανάπτυξη επαρκών ικανοτήτων (π.χ. τρόποι αντιμετώπισης της έλλειψης δεξιοτήτων των ενδιαφερόμενων μερών).

Η διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης στην πράξη

35 Δεν υπάρχει κοινή προσέγγιση ως προς τη διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης, κάτι που σημαίνει ότι τυγχάνει διαφορετικής εφαρμογής σε κάθε περιφέρεια και κράτος μέλος. Ωστόσο, δύο έρευνες που πραγματοποίησε το JRC με τη συμμετοχή των περιφερειακών αρχών που είναι αρμόδιες για τις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης (το [2017](#) και το [2021](#)) αποκάλυψαν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:

- στην πράξη, η διαδικασία συχνά διεξάγεται ως «τριπλή έλικα» και όχι ως «τετραπλή», με το στοιχείο της «κοινότητας» (όπως η κοινωνία των πολιτών) να λείπει. Σε [μελέτη της Επιτροπής των Περιφερειών \(2023\)](#) διατυπώθηκε επίσης το συμπέρασμα ότι η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών σε αυτές τις διαδικασίες είναι εξαιρετικά σπάνια·
- στις περισσότερες περιπτώσεις, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και οι ερευνητικοί και τεχνολογικοί οργανισμοί συμμετείχαν σε μεγάλο βαθμό στη διαδικασία της περιφέρειάς τους.

²² Κοινό Κέντρο Ερευνών, *Assessing Smart Specialisation: The Entrepreneurial Discovery Process*, 2021.

36 Έρευνες δείχνουν ότι, τουλάχιστον για την περίοδο 2014-2020, η διαδικασία συχνά διακόπτεται με την ολοκλήρωση του σχεδιασμού της στρατηγικής, αντί να συνεχίζει να υφίσταται ως δυνητικά χρήσιμο φόρουμ²³. Το παρακάτω παράδειγμα (**πλαίσιο 2**) είναι ενδεικτικό της πρόκλησης που συνιστά η διατήρηση του διαλόγου και της συμμετοχής των ενδιαφερόμενων μερών καθ' όλη τη διάρκεια ισχύος της στρατηγικής.

Πλαίσιο 2

Εξέλιξη της διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης σε μια περιφέρεια που αποτελεί αναδυόμενο φορέα καινοτομίας

Κατά τον σχεδιασμό της πρώτης στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης το 2014 στην Εστρεμαδούρα της Ισπανίας, εφαρμόστηκε μια ιδιαίτερα προδραστική προσέγγιση ως προς τη διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης. Κινητοποιήθηκε σημαντικός αριθμός συμμετεχόντων (600). Τα ενδιαφερόμενα μέρη συμμετείχαν έχοντας ως κίνητρο την προσδοκία ότι η έξυπνη εξειδίκευση θα μπορούσε να οδηγήσει σε δραστική αύξηση της χρηματοδότησης για την έρευνα και την καινοτομία στην περιφέρεια.

Κατά την εφαρμογή αυτής της πρώτης στρατηγικής (από το 2017 και έπειτα), η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών μειώθηκε. Για τη διαχείριση της διαδικασίας, οι περιφερειακές αρχές συγκρότησαν μια θεματική ομάδα εργασίας για καθέναν από τους πέντε τομείς προτεραιότητας της περιφέρειας. Ωστόσο, οι ομάδες εργασίας κατέληξαν να λειτουργούν μεμονωμένα και δεν συνένωναν συστηματικά τις δυνάμεις τους για τον εντοπισμό και τη δημιουργία συνεργιών.

Για τη βελτίωση της διαχείρισης της διαδικασίας και την αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων, η περιφέρεια εισήγαγε συνεργατικές ανοικτές πλατφόρμες προς χρήση κατά την περίοδο προγραμματισμού 2021-2027.

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει επίσκεψης επισκόπησης στην Εστρεμαδούρα.

²³ Αυτόθι.

37 Σύμφωνα με έρευνα του JRC, οι ενδιαμέσσοι οργανισμοί που δρουν ως συνεργατικοί σχηματισμοί μπορούν να έχουν θετικό αντίκτυπο στα επίπεδα συμμετοχής των ενδιαφερόμενων μερών κατά την εφαρμογή της έξυπνης εξειδίκευσης²⁴. Σχετικό παράδειγμα αντλήσαμε κατά την επίσκεψή μας στη Βαυαρία (Γερμανία). Η Bayern Innovativ GmbH, οργανισμός χρηματοδοτούμενος από την κυβέρνηση, ηγείται δραστηριοτήτων συνεργατικού σχηματισμού στη συγκεκριμένη περιφέρεια από το 2006. Παραδείγματος χάριν, ο συνεργατικός σχηματισμός για την ενέργεια (που αντιστοιχεί σε έναν από τους τομείς προτεραιότητας της περιφέρειας – **γράφημα 4**) συνδέει περίπου 7 000 επιχειρήσεις και έχει υποστηρίξει περί τα 2 300 έργα.

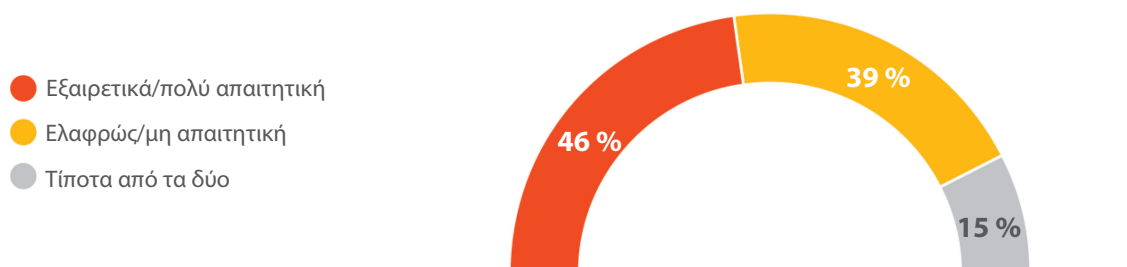
38 Η διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης εφαρμόστηκε ευρέως κατά την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020, καθώς χρησιμοποιήθηκε στο 77 % του συνόλου των 185 στρατηγικών²⁵. Κατά την επόμενη περίοδο προγραμματισμού, οι συννομοθέτες κατέστησαν αυτήν τη διαδικασία υποχρεωτικό μέρος της έξυπνης εξειδίκευσης, θεσπίζοντας σχετικό κριτήριο εκπλήρωσης (**πίνακας 2**).

39 Παρότι εφαρμόζεται ευρέως εδώ και πολλά χρόνια, η διεκπεραίωση της διαδικασίας εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση. Σύμφωνα με την έρευνά μας, το 46 % των συμμετεχόντων θεωρεί τη διαδικασία «πολύ» ή «εξαιρετικά» απαιτητική (**γράφημα 3**). Από αυτούς, πάνω από τα δύο τρίτα ήταν περιφέρειες με χαμηλότερες ικανότητες καινοτομίας, δηλαδή με μέτρια ή αναδυόμενα προφίλ καινοτομίας. Ορισμένοι συμμετέχοντες από λιγότερο πυκνοκατοικημένες περιφέρειες ανέφεραν ότι νιώθουν πολύ μικροί για να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν αποτελεσματικά μια τέτοια διαδικασία. Θεωρούν ότι δεν διαθέτουν επαρκή διοικητική ικανότητα για την ανάλυση και την εφαρμογή της διαδικασίας και ότι οι δεσμοί τους με την πανεπιστημιακή κοινότητα είναι συχνά αδύναμοι. Ορισμένοι από τους συμμετέχοντες δήλωσαν ότι ο χαμηλός αριθμός επιχειρήσεων, η απουσία εταιρειών υψηλής έντασης γνώσης και η έλλειψη πόρων συνιστούν εμπόδια στη διεκπεραίωση της διαδικασίας κατά τρόπο εποικοδομητικό.

²⁴ Κοινό Κέντρο Ερευνών, *Assessing Smart Specialisation: The Entrepreneurial Discovery Process*, 2021.

²⁵ *Study on prioritisation in Smart Specialisation Strategies in the EU*, Final report, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής και Αστικής Ανάπτυξης, 2021.

Γράφημα 3 – Οι μισοί περίπου συμμετέχοντες χαρακτήρισαν τη διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης «πολύ» ή «εξαιρετικά» απαιτητική

Πηγή: Έρευνα του ΕΕΣ.

40 Όμως, παρόλο που οι περιφέρειες θεωρούν ότι η διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης αποτελεί απαιτητικό προς εκπλήρωση κριτήριο, τη θεωρούν επωφελή. Σε [τεχνική έκθεση του JRC](#) του 2017, διαπιστώνεται ότι σχεδόν όλοι οι αποκριθέντες (97 %) επιβεβαίωσαν ότι ήταν μια θετική εμπειρία για αυτούς, ενώ η μεγάλη πλειονότητά τους (93 %) έκρινε ότι είχε θετικό αντίκτυπο στον προσδιορισμό των επενδυτικών προτεραιοτήτων. Μια μελέτη της Επιτροπής των Περιφερειών του 2023 κατέληξε στο συμπέρασμα²⁶ ότι η διαδικασία ήταν ένας από τους πλέον καθοριστικούς παράγοντες για την επιτυχία της έξυπνης εξειδίκευσης. Σε αυτήν αναφερόταν επίσης ότι, σε σύγκριση με την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020, οι περιφέρειες έχουν πλέον μεγαλύτερη επίγνωση της ανάγκης να συμμετέχουν στη διαδικασία ενδιαφερόμενα μέρη, όπως η βιομηχανία, οι οργανισμοί, οι ερευνητές και η κοινωνία των πολιτών.

²⁶ *The Future of Regional Smart Specialisation Strategies: Sustainable, Inclusive and Resilient*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών, Επιτροπή Κοινωνικής Πολιτικής, Εκπαίδευσης, Απασχόλησης, Έρευνας και Πολιτισμού, 2023, σ. 94.

Η εφαρμογή της έξυπνης εξειδίκευσης ως κατευθυντήριας αρχής των δαπανών της πολιτικής συνοχής στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας

41 Η ύπαρξη στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης αποτελεί προϋπόθεση για τη λήψη χρηματοδότησης για την έρευνα και την καινοτομία από το ΕΤΠΑ. Η χρηματοδότηση αυτή είναι σημαντική, καθώς ξεπερνά τα 70 δισεκατομμύρια ευρώ για τις δύο περιόδους προγραμματισμού²⁷. Σύμφωνα με την Επιτροπή, η χρηματοδότηση του ΕΤΠΑ που έχει ως κατευθυντήρια αρχή την έξυπνη εξειδίκευση για τις δύο περιόδους προγραμματισμού από το 2014 έως το 2027 ανέρχεται συνολικά σε 73,8 δισεκατομμύρια ευρώ:

- ο περίοδος 2014-2020: θεματικός στόχος 1: ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας: 37,3 δισεκατομμύρια ευρώ·
- ο περίοδος 2021-2027: στόχος πολιτικής 1: μια πιο ανταγωνιστική και εξυπνότερη Ευρώπη μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού και των περιφερειακών διασυνδέσεων ΤΠΕ: 36,5 δισεκατομμύρια ευρώ.

42 Στην ειδική έκθεσή μας του 2022 σχετικά με τις συνεργίες μεταξύ του προγράμματος «Ορίζων 2020» και των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων επισημάνθηκε ο διαφορετικός βαθμός εξάρτησης κάθε κράτους μέλους από τη χρηματοδότηση του ΕΤΠΑ για την έρευνα και την καινοτομία. Παραδείγματος χάριν, στη Λετονία, η χρηματοδότηση από το ΕΤΠΑ αντιπροσώπευε σχεδόν το 50 % των εθνικών δαπανών Ε&Κ, ενώ στη Γερμανία το ποσοστό ήταν πολύ χαμηλότερο του 1 %. Στην 9η έκθεση για τη συνοχή αναφέρεται ότι γύρω στο 85 % της συνολικής χρηματοδότησης για την περίοδο 2014-2020 συγκεντρώθηκε στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες και τις περιφέρειες μετάβασης, στις οποίες συχνά είναι η κύρια πηγή στήριξης της καινοτομίας. Ωστόσο, ακόμη και όταν το ύψος των κονδυλίων του ΕΤΠΑ είναι χαμηλό στο περιφερειακό πλαίσιο, οι περιφερειακές αρχές τα έκριναν χρήσιμα (πλαίσιο 3).

²⁷ Πύλη ανοικτών δεδομένων για τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία - Ευρωπαϊκή Επιτροπή | Ανοικτά δεδομένα για τη συνοχή.

Πλαίσιο 3

Χρήση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης σε περιφέρειες υψηλής καινοτομίας για τη χρηματοδότηση πειραματικών έργων

Παρά το σχετικά μικρό μέγεθος του προϋπολογισμού του ΕΤΠΑ σε σύγκριση με τις γενικές ροές χρηματοδότησης της καινοτομίας στις εν λόγω περιφέρειες, οι αρχές τόσο στη Δανία (όπου το μερίδιο του ΕΤΠΑ στη χρηματοδότηση Ε&Κ αντιπροσώπευε περίπου το 0,15 % των συνολικών δαπανών για την Ε&Κ ετησίως κατά την περίοδο 2014-2020) όσο και στη Βάδη-Βυρτεμβέργη (0,09 %) έκριναν χρήσιμα τα σχετικά με τη στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης κονδύλια, καθώς μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε πιλοτικά έργα που δεν καλύπτονταν από τις συνήθεις χρηματοδοτικές ροές στην οικεία περιφέρεια. Κατά τις συναντήσεις μας με τις αρχές της Βάδης-Βυρτεμβέργης, μας εξήγησαν ότι η χρηματοδότηση της ΕΕ ήταν πολύτιμη, καθώς μπορούσαν να τη διαθέσουν σε περισσότερα εξειδικευμένα ή πειραματικά έργα, τα οποία δεν καλύπτονται από τις συνήθεις χρηματοδοτικές ροές στην περιφέρεια.

Παραδείγματος χάριν, στη Βάδη-Βυρτεμβέργη, το εμβληματικό έργο «[Hydrogen Valley South Baden](#)» (έργο του ΕΤΠΑ για την περίοδο 2021-2027), το οποίο υλοποιείται με εταίρους από την Αλσατία (Γαλλία) και τη βορειοδυτική Ελβετία, επικεντρώνεται στις πρακτικές εφαρμογές της μελλοντικής τεχνολογίας υδρογόνου για μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.

43 Ένα από τα χαρακτηριστικά της ΕΕ είναι ότι οι περιφέρειές της διαφέρουν σημαντικά ως προς το μέγεθος του πληθυσμού ή την έκταση. Κατά την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020, καταρτίστηκαν 185 στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης σε ολόκληρη την ΕΕ²⁸. Στην τρέχουσα περίοδο προγραμματισμού (2021-2027), περισσότερες από 170 στρατηγικές περιλαμβάνονται στην πλατφόρμα «S3 CoP Observatory» ([πλαίσιο 4](#)).

²⁸ *Study on prioritisation in Smart Specialisation Strategies in the EU*, Final report, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής και Αστικής Ανάπτυξης, 2021.

Πλαίσιο 4

Οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης καλύπτουν περιφέρειες που διαφέρουν σημαντικά σε μέγεθος

Η πολιτική συνοχής χρησιμοποιεί το σύστημα της «ονοματολογίας των εδαφικών στατιστικών μονάδων» (NUTS) για τη διαίρεση της Ευρώπης σε περιφερειακές μονάδες με σχετικά ομοιόμορφο μέγεθος. Η χρηματοδότηση από το ΕΤΠΑ παρέχεται με βάση την οικονομική κατάσταση μιας περιφέρειας σε επίπεδο NUTS2, όπου ο πληθυσμός των περιφερειών κυμαίνεται γενικά μεταξύ **800 000 και 3 εκατομμυρίων κατοίκων**. Τον Ιανουάριο του 2024, η ΕΕ απαριθμούσε **244 περιφέρειες NUTS2**.

Ωστόσο, το πρότυπο αυτό δεν εφαρμόζεται πάντοτε κατά τον καθορισμό των περιφερειών για τις οποίες θα πρέπει να εκπονηθεί στρατηγική. Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχουν κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με το κατάλληλο μέγεθος περιφέρειας για τους σκοπούς αυτούς. Οι στρατηγικές συνδέονται συνήθως με την εδαφική κάλυψη των σχετικών προγραμμάτων του ΕΤΠΑ που στηρίζουν επενδύσεις στο πλαίσιο των ειδικών στόχων 1.1 και 1.4, και εφαρμόζονται σε εδάφη που διαφέρουν σημαντικά σε μέγεθος. Αρκετές στρατηγικές καταρτίζονται σε εθνικό επίπεδο, όπως στην Τσεχία που έχει πληθυσμό άνω των 10 εκατομμυρίων κατοίκων. Άλλες στρατηγικές αποφασίζονται ενίοτε σε επίπεδο πολύ μικρών περιφερειών, όπως η περιφέρεια Γκότλαντ²⁹ (Σουηδία), με πληθυσμό που υπερβαίνει μόλις τους **60 000 κατοίκους**. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα κράτη μέλη διαθέτουν στρατηγικές τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο (π.χ. Ελλάδα, Πολωνία, Πορτογαλία και Ρουμανία).

Ενώ ορισμένες περιφέρειες διατήρησαν την αρχική τους προσέγγιση, άλλες άλλαξαν το επίπεδο σχεδιασμού της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης μεταξύ των περιόδων προγραμματισμού. Παραδείγματος χάριν, οι δανικές αρχές μάς ανέφεραν ότι είχαν μεταβιβάσει την αρμοδιότητα για την έξυπνη εξειδίκευση από τις περιφέρειες σε έναν εθνικό φορέα (*Erhvervsfremmebestyrelse*). Ο λόγος είναι ότι οι περιφέρειες επέλεξαν σε μεγάλο βαθμό να εξειδικευτούν στις ίδιες προτεραιότητες, με αποτέλεσμα να υπάρχουν αλληλεπικαλύψεις. Αντίθετα, άλλες βόρειες χώρες [Φινλανδία (18 στρατηγικές) και Σουηδία (21 στρατηγικές)] συνεχίζουν να διατηρούν μια προσέγγιση που βασίζεται στις περιφέρειες.

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει συνεντεύξεων και των πληροφοριών που παρείχε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

²⁹ Strategi för smart specialisering i Gotlands län 2021-2027, 2021.

44 Στον ΚΚΔ 2014-2020 αναφερόταν ότι οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης αποσκοπούν στη «*συγκέντρωση των πόρων σε περιορισμένο αριθμό προτεραιοτήτων έρευνας και καινοτομίας*». Κατά συνέπεια, οι αρμόδιες αρχές όφειλαν να καθορίσουν τους τομείς προτεραιότητας της εξειδίκευσης στις οικείες στρατηγικές τους. Οι διαχειριστικές αρχές και οι φορείς υλοποίησης έπρεπε στη συνέχεια να διασφαλίσουν ότι η χρηματοδότηση Ε&Κ ήταν εστιασμένη σε αυτές τις προτεραιότητες.

45 Ο αριθμός των προτεραιοτήτων και ο βαθμός λεπτομέρειας ποικίλλουν μεταξύ των περιφερειών. Για την περίοδο 2014-2020, οι περιφέρειες επέλεξαν από 2 έως 15 προτεραιότητες, με διάμεση τιμή τις πέντε προτεραιότητες³⁰. Ωστόσο, οι περιφέρειες μπορούν να αναπτύξουν επιμέρους προτεραιότητες, οπότε ο αριθμός των καλυπτόμενων τομέων μπορεί να είναι σημαντικά υψηλότερος. Ένα σχετικό παράδειγμα είναι η περιφερειακή στρατηγική καινοτομίας της Βαυαρίας στη Γερμανία, στην οποία πέντε προτεραιότητες χωρίζονται σε 25 τομείς δεύτερου επιπέδου (*γράφημα 4*). Ορισμένοι από τους υποτομείς της ίδιας προτεραιότητας (π.χ. αεροδιαστημική τεχνολογία και υποδομές για τη μελλοντική κινητικότητα) καλύπτουν πολύ διαφορετικά πεδία, που είναι αρκετά σημαντικά ώστε να αντιμετωπίζονται ως χωριστές προτεραιότητες.

³⁰ *Study on prioritisation in Smart Specialisation Strategies in the EU*, Final report, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής και Αστικής Ανάπτυξης, 2021.

Γράφημα 4 – Πέντε τομείς προτεραιότητας για την εξειδίκευση στη Βαυαρία (Γερμανία) την περίοδο 2021-2027 με πολυάριθμα συναφή θέματα και εφαρμογές

© Innovationsland.Bayern – Bayerische Innovationsstrategie 2021-2027, Υπουργείο Οικονομικών, Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ενέργειας της Βαυαρίας.

46 Ο κίνδυνος υπερβολικά ευρέων προτεραιοτήτων, που οδηγούν σε αποσπασματική χρηματοδότηση χωρίς σαφείς στόχους³¹, επισημάνθηκε ήδη από το 2013 (σημείο 18). Οι ευρείς τομείς προτεραιότητας, όπως η «ενέργεια», ενέχουν τον κίνδυνο να παράγουν διασκορπισμένα, αποσυνδεδεμένα έργα με περιορισμένες συνεργίες και χωρίς δευτερογενείς επιπτώσεις ή κρίσιμη μάζα. Αντιθέτως, ένας περισσότερο στενά προσδιορισμένος τομέας προτεραιότητας, όπως τα «συστήματα αποθήκευσης ενέργειας», μπορεί να βελτιώσει την εστίαση και την αποτελεσματικότητα της χρηματοδότησης.

47 Ωστόσο, σύμφωνα με έρευνα³², οι υπερβολικά περιορισμένες προτεραιότητες συνεπάγονται επίσης μειονεκτήματα, όπως η μείωση του δυνητικού αριθμού συμμετεχόντων (ήτοι μια περιφέρεια που αποφασίζει να εστιάσει μόνο σε έναν μικρό αριθμό ήδη επιτυχημένων επιχειρήσεων). Αμφότερα τα σενάρια (ήτοι υπερβολικά ευρείες ή υπερβολικά περιορισμένες προτεραιότητες) έχουν ως επακόλουθο η βέλτιστη αξιοποίηση των οικονομικών πλεονεκτημάτων μιας περιφέρειας να καθίσταται δύσκολη.

48 Η Επιτροπή ενσωμάτωσε την έξυπνη εξειδίκευση στην πολιτική συνοχής, προκειμένου να ευθυγραμμίσει αποτελεσματικότερα τη χρηματοδότηση και τα έργα με τις περιφερειακές οικονομικές δομές και τα πιθανά ισχυρά σημεία τους. Ως εκ τούτου, η ευθυγράμμιση μεταξύ των προσκλήσεων υποβολής προτάσεων και των τομέων προτεραιότητας είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλιστεί ότι τα έργα στηρίζουν τους στόχους περιφερειακής καινοτομίας³³.

³¹ Giannele, C., Guzzo, F. & Mieszkowski, K., *Smart Specialisation: what gets lost in translation from concept to practice?*, Regional Studies, 2020.

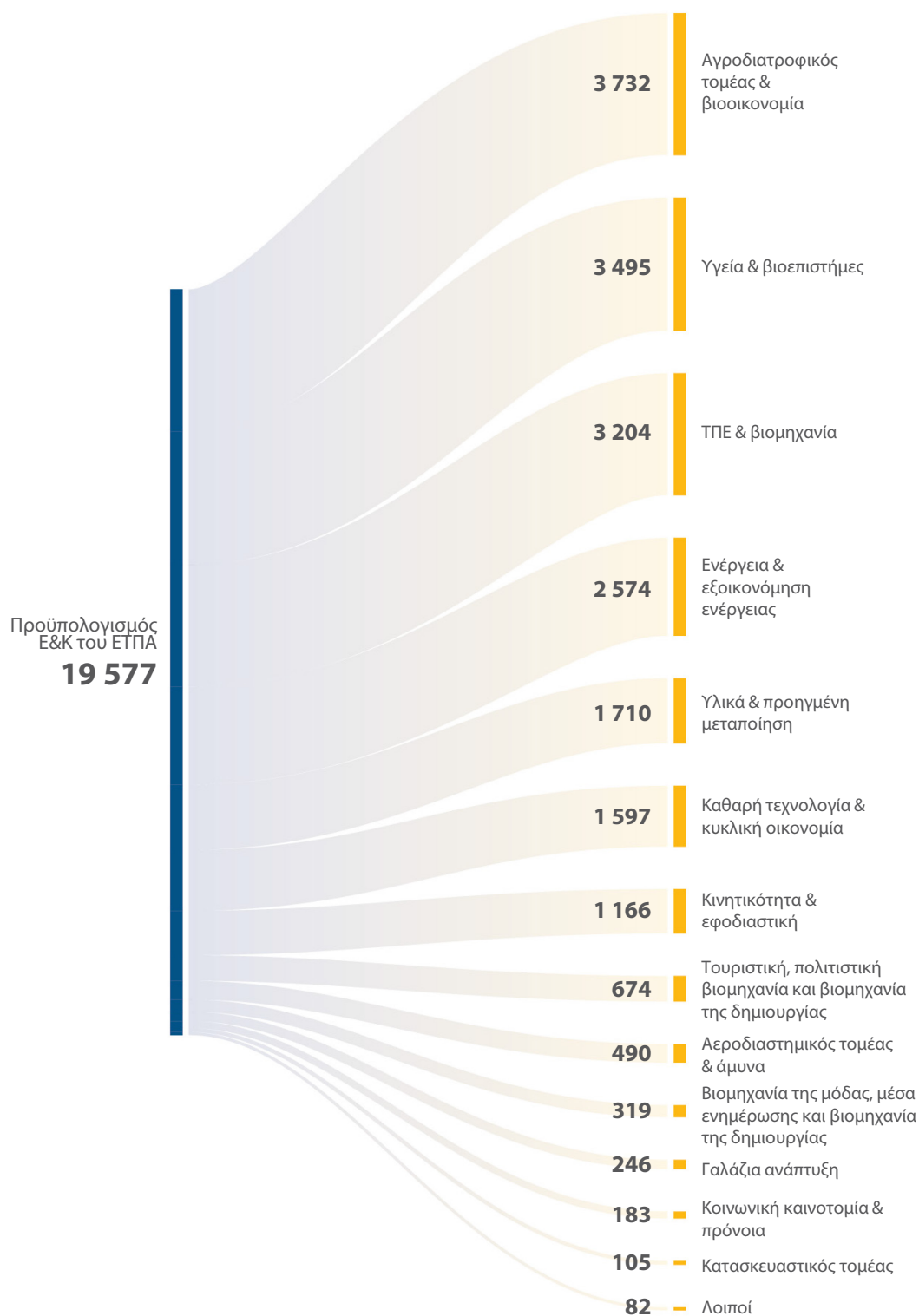
³² Foray, D., *In response to «Six critical questions about smart specialisation»*, European Planning Studies, 27(10), 2066-2078, 2019.

³³ *Study on prioritisation in smart specialisation strategies in the EU*, Final report, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής και Αστικής Ανάπτυξης, 2021.

49 Σε μελέτη που εκπονήθηκε το 2021 για λογαριασμό της Επιτροπής σχετικά με τον καθορισμό των προτεραιοτήτων έξυπνης εξειδίκευσης διαπιστώθηκε ότι, για την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020, το 84 % των προσκλήσεων υποβολής προτάσεων υπό τον θεματικό στόχο 1 «ενίσχυση της Ε&Κ» στα κράτη μέλη ή τις περιφέρειες περιλάμβανε κριτήρια ευθυγράμμισης με τις προτεραιότητες έξυπνης εξειδίκευσης³⁴. Αυτό σημαίνει ότι στο 16 % των προσκλήσεων που εξετάστηκαν δεν βρέθηκαν τέτοια ειδικά κριτήρια. Αυτό δείχνει ότι η έξυπνη εξειδίκευση δεν αποτυπώνεται πάντα στην προετοιμασία και την υλοποίηση των προσκλήσεων υποβολής προτάσεων. Στο πλαίσιο της μελέτης εντοπίστηκαν επίσης συνδέσεις με προτεραιότητες έξυπνης εξειδίκευσης στο 57 % των έργων που χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΤΠΑ, με σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών και των περιφερειών. Βάσει αναζήτησης με λέξεις-κλειδιά, από τα περισσότερα από 86 000 έργα, το 57 % φαίνεται να είναι ευθυγραμμισμένο με τις αντίστοιχες προτεραιότητες. Όσον αφορά τον προϋπολογισμό της Ε&Κ, οι τρεις μεγαλύτεροι τομείς, ήτοι ο αγροδιατροφικός κλάδος και η βιοοικονομία, η υγεία και οι βιοεπιστήμες, καθώς και οι ΤΠΕ και η βιομηχανία, έλαβαν περίπου το 50 % της χρηματοδότησης ύψους 19 δισεκατομμυρίων ευρώ (*γράφημα 5*).

³⁴ Αυτόθι.

Γράφημα 5 – Γενικοί θεματικοί τομείς και προϋπολογισμός που δαπανήθηκε σε έργα του ΕΤΠΑ την περίοδο 2014-2020, σε εκατομμύρια ευρώ

Σημ.: Τα στοιχεία αυτά δεν είναι οριστικά, καθώς η μελέτη εκπονήθηκε το 2021, περίοδο κατά την οποία η υλοποίηση έργων από τις περιφέρειες βρισκόταν σε εξέλιξη.

© Prognos/CSIL (2021).

50 Εξετάσαμε τέσσερα χρηματοδοτούμενα από το ΕΤΠΑ έργα (*παράρτημα III*) της περιόδου προγραμματισμού 2014-2020 στο πλαίσιο του θεματικού στόχου 1 στη Βαυαρία (Γερμανία) και στην Εστρεμαδούρα (Ισπανία). Από την επισκόπησή μας προκύπτει ότι οι εν λόγω περιφερειακές προσκλήσεις υποβολής προτάσεων ευθυγραμμίζονταν με τις αντίστοιχες προτεραιότητες έξυπνης εξειδίκευσης. Στη Βαυαρία, τα έργα που εξετάσαμε εστίαζαν σε αποδοτικές τεχνολογίες παραγωγής, καθώς και σε καινοτόμες υπηρεσίες που βασίζονται στην τεχνολογία, ενώ στην Εστρεμαδούρα δόθηκε έμφαση στον αγροδιατροφικό τομέα προτεραιότητας.

51 Την περίοδο προγραμματισμού 2021-2027, ένας αναγκαίος πρόσφορος όρος ενίσχυσε την ανάγκη συμμόρφωσης με τις προτεραιότητες. Οι διαχειριστικές αρχές όφειλαν να διασφαλίζουν ότι τα έργα «*συνάδουν με τις αντίστοιχες στρατηγικές και έγγραφα προγραμματισμού που έχουν καθοριστεί με στόχο την πλήρωση του εν λόγω αναγκαίου πρόσφορου όρου*³⁵». Έως τον Μάιο του 2025, δεν είχαν πραγματοποιηθεί μελέτες στις οποίες να αναλύεται κατά πόσον υπάρχει μεγαλύτερη ευθυγράμμιση μεταξύ των έργων και των προτεραιοτήτων κατά την περίοδο 2021-2027.

Διαπεριφερειακή συνεργασία στο πλαίσιο της έξυπνης εξειδίκευσης

52 Η *κοινότητα πρακτικής για την έξυπνη εξειδίκευση* (S3 CoP), η οποία δημιουργήθηκε από την Επιτροπή, λειτουργεί ως κόμβος καθοδήγησης, δικτύωσης, υποστήριξης και αλληλοδιδαχής μεταξύ ομοτίμων σχετικά με την έξυπνη εξειδίκευση, εστιάζοντας τόσο στην ανάπτυξη όσο και την εφαρμογή της. Η κοινότητα προσφέρει στρατηγικές υπηρεσίες προσαρμοσμένες στις ανάγκες των επαγγελματιών. Στην κοινότητα αυτή εντάσσεται και η νέα πλατφόρμα «*S3 CoP Observatory*» που έχει σχεδιαστεί για να ενισχύσει τη διαπεριφερειακή συνεργασία και λειτουργεί ως κεντρικό αποθετήριο πληροφοριών σχετικά με την έξυπνη εξειδίκευση σε ολόκληρη την ΕΕ, δίνοντας στους χρήστες τη δυνατότητα να συγκρίνουν τους τομείς εξειδίκευσης, να έχουν πρόσβαση σε βασικές επαφές και να διερευνούν στρατηγικούς δεσμούς με άλλες περιφέρειες.

³⁵ Άρθρο 73, παράγραφος 2, στοιχείο β), του *κανονισμού (ΕΕ) 2021/1060*.

53 Τα δύο τρίτα των συμμετεχόντων στην έρευνά μας δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν την πλατφόρμα «S3 CoP Observatory», ενώ το ένα τρίτο δεν τη χρησιμοποιεί. Οι χρήστες έχουν θετική γνώμη για την πλατφόρμα, καθώς συμφωνούν σε ποσοστό 80 % ότι παρέχει πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τις προτεραιότητες και τις πρακτικές έξυπνης εξειδίκευσης σε άλλες περιφέρειες και κράτη μέλη της ΕΕ και προσφέρει δυνατότητες πιθανής συνεργασίας.

54 Από το 2015, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει θέσει σε λειτουργία τέσσερις **θεματικές πλατφόρμες έξυπνης εξειδίκευσης**: αγροδιατροφικός κλάδος, ενέργεια, βιομηχανικός εκσυγχρονισμός και βιώσιμη γαλάζια οικονομία (ήτοι βιώσιμη χρήση των ωκεάνιων πόρων για την οικονομική ανάπτυξη, με παράλληλη διατήρηση της υγείας του ωκεάνιου οικοσυστήματος). Οι πλατφόρμες αυτές παρέχουν υποστήριξη σε συμπράξεις, οι οποίες είναι δίκτυα περιφερειών που έχουν συσταθεί για να διευκολύνουν τη διαπεριφερειακή συνεργασία σε έναν συγκεκριμένο τομέα. Παραδείγματος χάριν, η πλατφόρμα για τον βιομηχανικό εκσυγχρονισμό περιλαμβάνει συμπράξεις για διαστημικές και ιατρικές τεχνολογίες. Ωστόσο, οι πλατφόρμες ή οι συμπράξεις δεν καλύπτουν κάθε δυνατή προτεραιότητα, ακόμη και εκείνες που επιλέγονται συχνά από τις περιφέρειες (**πλαίσιο 5**), παραδείγματος χάριν στους τομείς της υγείας και των βιοεπιστημών.

Πλαίσιο 5

Καμία θεματική πλατφόρμα ή σύμπραξη για την προτεραιότητα της υγείας και των βιοεπιστημών

Ενώ οι θεματικές πλατφόρμες καλύπτουν τους κύριους τομείς έξυπνης εξειδίκευσης, ο δεύτερος μεγαλύτερος τομέας, ήτοι ο τομέας της υγείας και των βιοεπιστημών (**γράφημα 5**), δεν διαθέτει ειδική πλατφόρμα. Οι αρχές της Στοκχόλμης δήλωσαν ότι δυσκολεύονταν να βρουν σχετικούς διαπεριφερειακούς εταίρους παρά την ύπαρξη **σημαντικής βιομηχανίας στον εν λόγω τομέα**. Παραδείγματος χάριν, στην περιφέρεια βρίσκονται αρκετές φαρμακευτικές εταιρείες, καθώς και το πανεπιστημιακό νοσοκομείο Karolinska που κατατάσσεται στην υψηλότερη θέση μεταξύ των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων υγειονομικής περίθαλψης.

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει συνέντευξης.

55 Η Επιτροπή δρομολόγησε επίσης ειδικές πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της διαπεριφερειακής συνεργασίας:

- ο Στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ, το [μέσο διαπεριφερειακών επενδύσεων καινοτομίας](#) στηρίζει διαπεριφερειακά έργα καινοτομίας στις φάσεις επέκτασης και εμπορευματοποίησης. Συμβάλλει στην υπερπήδηση των κανονιστικών φραγμών και των φραγμών της αγοράς, φέρνοντας τα έργα σε επίπεδο προσέλκυσης επενδύσεων, και διαθέτει χρηματοδοτικά κονδύλια ύψους 570 εκατομμυρίων ευρώ για την περίοδο 2021-2027.
- ο Πρωταρχικός στόχος των [περιφερειακών κοιλάδων καινοτομίας](#) είναι η προώθηση της καινοτομίας και της αριστείας μέσω της σύνδεσης περιφερειών με διαφορετικά επίπεδα καινοτομίας. Μέχρι σήμερα, έχει απονεμηθεί σε 148 περιφέρειες το σήμα περιφερειακών κοιλάδων καινοτομίας, οι οποίες επωφελούνται από χρηματοδότηση ύψους 122 εκατομμυρίων ευρώ στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» και του ΕΤΠΑ που διατίθεται μέσω του μέσου διαπεριφερειακών επενδύσεων καινοτομίας.

56 Στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ, το [Interreg](#), μια σειρά χρηματοδοτικών προγραμμάτων της ΕΕ που στηρίζουν τη συνεργασία μεταξύ περιφερειών, συνδέεται στενά με την έξυπνη εξειδίκευση. Μολονότι ο θεματικός αναγκαίος πρόσφορος όρος που αφορά την «*ορθή διακυβέρνηση της εθνικής ή περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης*» δεν εφαρμόζεται στη χρηματοδότηση του Interreg, η έξυπνη εξειδίκευση αποτελεί σημαντικό στοιχείο για τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας της διασυνοριακής και της διαπεριφερειακής συνεργασίας. Εξετάσαμε ένα έργο Interreg σε κάθε περιφέρεια που επισκεφθήκαμε, και διαπιστώσαμε ευθυγράμμιση και των δύο με τις αντίστοιχες στρατηγικές. Από την άλλη πλευρά, ορισμένα έργα Interreg έχουν ως σκοπό να βοηθήσουν τις περιφέρειες στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση της στρατηγικής, καθώς και να παράσχουν χρηματοδότηση για τη συνεργασία αυτή μέσω θεματικών πλατφορμών.

57 Η διαπεριφερειακή συνεργασία μπορεί να βελτιωθεί περαιτέρω μέσω περιφερειακών (ή εθνικών) προγραμμάτων, και να διευκολυνθεί με το να δίνεται ρητά η δυνατότητα³⁶ μερικής κατανομής των κονδυλίων του ΕΤΠΑ σε εκτός των καλυπτόμενων από το πρόγραμμα περιοχές. Ωστόσο, οι περιφέρειες συνήθως δεν αξιοποιούν αυτή τη δυνατότητα στα περιφερειακά τους προγράμματα³⁷. Οι δύο περιφέρειες που επισκεφθήκαμε δεν αξιοποίησαν αυτή την ευελιξία σε καμία από τις δύο περιόδους προγραμματισμού.

58 Κατά την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020, η διαπεριφερειακή συνεργασία δεν διαδραμάτισε κεντρικό ρόλο όσον αφορά την έξυπνη εξειδίκευση, με τις πρωτοβουλίες συνεργασίας να μην αποτελούν διαρθρωμένη απαίτηση πολιτικής. Σύμφωνα με μελέτη, οι ευρωπαϊκές περιφέρειες δεν αξιοποιούσαν επαρκώς τις δυνατότητές τους για αποτελεσματική διαπεριφερειακή συνεργασία, με σημαντικές ευκαιρίες να μένουν ανεκμετάλλευτες³⁸.

59 Κατά την περίοδο 2021-2027, η διαπεριφερειακή συνεργασία αναβαθμίστηκε σε στρατηγική προτεραιότητα. Οι στρατηγικές απαιτείται πλέον να περιλαμβάνουν μέτρα για την ενίσχυση της διαπεριφερειακής συνεργασίας σε καθορισμένους τομείς προτεραιότητας, κάτι που συγκαταλέγεται στα κριτήρια εκπλήρωσης (*πίνακας 2*)³⁹.

60 Στην έρευνα που πραγματοποιήσαμε ρωτήσαμε μεταξύ άλλων τους συμμετέχοντες πόσο δύσκολη θεωρούν την ικανοποίηση αυτού του κριτηρίου εκπλήρωσης. Από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι σχεδόν οι μισοί συμμετέχοντες τη θεωρούν δύσκολη (*γράφημα 6*).

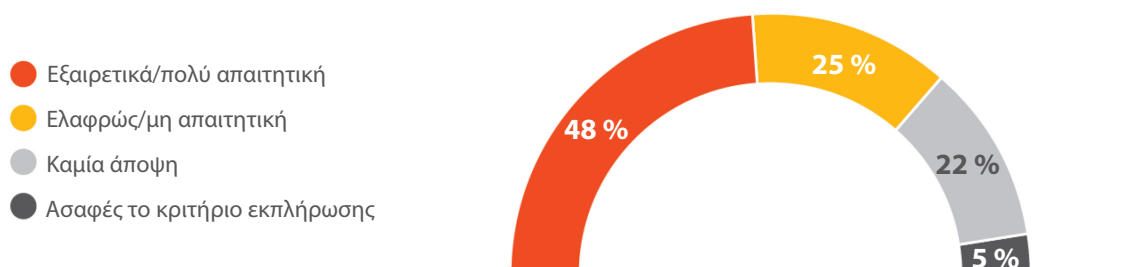
³⁶ Άρθρο 70, παράγραφος 2, του ΚΚΔ 2014-2020 και άρθρο 63, παράγραφος 4, του ΚΚΔ 2021-2027.

³⁷ Woolford, J., Αμανατίδου, Ε., Gerussi, Ε. και Boden, J.M., *Interregional Cooperation and Smart Specialisation: a Lagging Regions Perspective*, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, 2021.

³⁸ Bachtrögler-Unger, J., Baland, P.-A., Boschma, R., & Schwab, T., *Technological capabilities and the twin transition in Europe: Opportunities for regional collaboration and economic cohesion*, Bertelsmann Stiftung, Βερολίνο, 2023.

³⁹ Παράρτημα IV του κανονισμού (ΕΕ) 2021/1060.

Γράφημα 6 – Η ενίσχυση της διαπεριφερειακής συνεργασίας θεωρείται απαιτητική

Πηγή: Έρευνα του ΕΕΣ.

61 Συνολικά, το 87 % όσων απάντησαν στην έρευνά μας ανέφεραν ότι συμμετέχουν σε κάποιο είδος διαπεριφερειακής συνεργασίας (*γράφημα 7*), με την υλοποίηση έργων που σχετίζονται με την έξυπνη εξειδίκευση να κυριαρχεί. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής μας στη Βαυαρία, εντοπίσαμε ένα παράδειγμα αυτής της πρακτικής (*πλαίσιο 6*). Άλλοι τομείς συνεργασίας, αν και σε μικρότερο βαθμό, ήταν η παρακολούθηση, η αξιολόγηση και ο σχεδιασμός της στρατηγικής.

Γράφημα 7 – Η υλοποίηση έργων είναι η συνηθέστερη μορφή διαπεριφερειακής συνεργασίας

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα μπορούσαν να επιλέξουν περισσότερες από μία απαντήσεις.

Πηγή: Έρευνα του ΕΕΣ.

Πλαίσιο 6

Παράδειγμα συνεργασίας για την υλοποίηση έργων: ένα έργο στη Βαυαρία και στις αυστριακές όμορες περιφέρειες

Το έργο CompStor, το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα INTERREG V-A Αυστρίας-Γερμανίας/Βαυαρίας την περίοδο 2014-2020, έδωσε τη δυνατότητα σε δύο πανεπιστήμια να συνενώσουν τη συμπληρωματική εμπειρογνωσία τους στην αποθήκευση ενέργειας και στα συστήματα υψηλής τάσης / υψηλού ρεύματος. Αμφότερα τα πανεπιστήμια επωφελήθηκαν από την απόκτηση πρόσθετων υποδομών, οι οποίες βρίσκονται πλέον στη διάθεση σπουδαστών, ερευνητών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

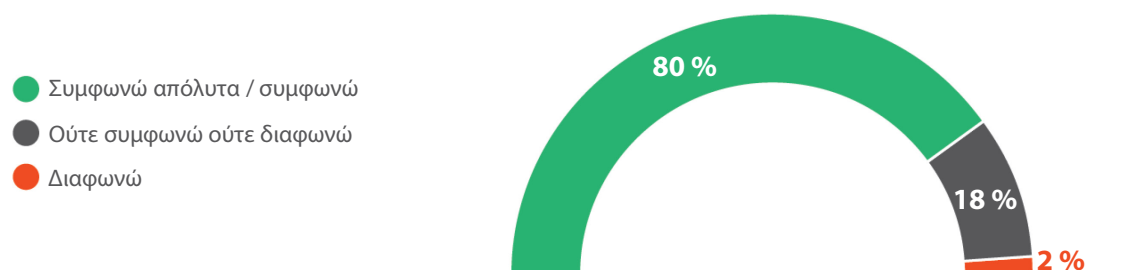
Άμεση εκροή του έργου ήταν η ανάπτυξη πρωτοτύπου μπαταρίας αποθήκευσης 10 000 V. Στο πλαίσιο εν εξελίξει έρευνας διερευνώνται οι επιδράσεις των ισχυρών ηλεκτρομαγνητικών πεδίων στα στοιχεία μπαταρίας υψηλής τάσης.

Σε επίπεδο διδασκαλίας, τα δύο πανεπιστήμια αναπτύσσουν και πραγματοποιούν από κοινού σεμινάρια σχετικά με την τεχνολογία μπαταριών, την ενοποίηση δικτύων και την προστασία των συστημάτων αποθήκευσης, καθώς και τη διασφάλιση της ποιότητας κατασκευής. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, περίπου 30 πρώην απασχολούμενοι στο έργο CompStor (συμπεριλαμβανομένων όσων απασχολήθηκαν σε μεταγενέστερα έργα) και αρκετοί σπουδαστές έχουν βρει εργασία σε εταιρείες της όμορης περιφέρειας που δραστηριοποιούνται στον συγκεκριμένο τομέα.

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει επίσκεψης σε έργο.

62 Η σημαντική πλειονότητα όσων απάντησαν στην έρευνά μας συμφωνούν ότι οι διαπεριφερειακοί δεσμοί συνέβαλαν στην επιτυχία των στρατηγικών τους (*γράφημα 8*). Από την ανάλυση της έρευνάς μας προκύπτει ότι, αναλυόμενα με βάση τις επιδόσεις των περιφερειών στον τομέα της καινοτομίας, τα οφέλη που θεωρείται ότι αποκομίζονται από τη διαπεριφερειακή συνεργασία είναι περισσότερο αισθητά στις λιγότερο καινοτόμες περιφέρειες από ό,τι στις περισσότερο καινοτόμες.

Γράφημα 8 – Οι διαπεριφερειακές διασυνδέσεις θεωρείται ότι συμβάλλουν στην επιτυχία μιας στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης

Πηγή: Έρευνα του ΕΕΣ.

Παρακολούθηση, αξιολόγηση και αντίκτυπος

63 Σε οποιαδήποτε πολιτική, η παρακολούθηση και η αξιολόγηση είναι καίριας σημασίας για την κατανόηση (των αποτελεσμάτων και) του αντικτύπου και για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας των προγραμμάτων. Σε επίπεδο ΕΕ, η ΓΔ REGIO φέρει τη συνολική ευθύνη για την ενδιάμεση και την εκ των υστέρων αξιολόγηση των δαπανών του ΕΤΠΑ, ενώ τα κράτη μέλη ή οι διαχειριστικές αρχές διενεργούν αξιολογήσεις σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο. Η παρακολούθηση αποτελεί κριτήριο εκπλήρωσης σε σχέση με την έξυπνη εξειδίκευση για τις περιφέρειες και στις δύο περιόδους προγραμματισμού, ενώ η απαίτηση για αξιολόγηση καθιερώθηκε την περίοδο 2021-2027. Στην πράξη, υπεύθυνες για την παρακολούθηση είναι οι επιτροπές παρακολούθησης, που συγκροτούνται από τα κράτη μέλη και στις οποίες εκπροσωπούνται τα εμπλεκόμενα μέρη⁴⁰.

Προσέγγιση παρακολούθησης των περιφερειακών στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης

64 Ήδη κατά την περίοδο 2014-2020, η παρακολούθηση ήταν ένα από τα τρία κριτήρια εκπλήρωσης (η στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης «περιέχει μηχανισμό παρακολούθησης») σε σχέση με την έξυπνη εξειδίκευση και η Επιτροπή παρείχε καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής της (πλαίσιο 7). Το 2017, η Επιτροπή επισήμανε ότι σε ορισμένες περιφέρειες η απουσία μηχανισμού παρακολούθησης ήταν ένας από τους κύριους λόγους των δυσκολιών που αντιμετώπιζαν στην εκπλήρωση της εκ των προτέρων αιρεσιμότητας⁴¹.

⁴⁰ Άρθρα 38-40 και αιτιολογική σκέψη 35 του κανονισμού (ΕΕ) 2021/1060.

⁴¹ SWD(2017) 264, σ. 16 και 32.

Πλαίσιο 7

Η εξέλιξη της καθοδήγησης για την παρακολούθηση της έξυπνης εξειδίκευσης την περίοδο 2014-2020

Στο πρώτο έγγραφο καθοδήγησης του 2012, προτεινόταν ένα σύστημα παρακολούθησης βασιζόμενο σε τρία είδη δεικτών: πλαισίου, αποτελέσματος και εκροής, οι οποίοι έπρεπε να είναι περιορισμένοι σε αριθμό μεν, διεξοδικοί δε.

Το 2014, η Επιτροπή δημοσίευσε [έγγραφο καθοδήγησης για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση κατά την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020](#). Σε αυτό τονίστηκε η ανάγκη για σαφέστερο προσδιορισμό των στόχων πολιτικής, ώστε να δοθεί έμφαση στην εφαρμογή μιας πολιτικής προσανατολισμένης στα αποτελέσματα (χωρίς υπερβολική εστίαση στην απορρόφηση των κονδυλίων) και να γίνει διάκριση μεταξύ της παρακολούθησης και της αξιολόγησης. Η συγκεκριμένη καθοδήγηση προωθούσε μια κατά περίπτωση προσέγγιση και αναφερόταν σε αυτήν ότι δεν υπάρχει βέλτιστη μέθοδος για όλες τις καταστάσεις.

Το 2016, η Επιτροπή δημοσίευσε [εγχειρίδιο εφαρμογής των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης](#). Το κεφάλαιο σχετικά με την παρακολούθηση περιλαμβάνει τέσσερα παραδείγματα του τρόπου διεξαγωγής της παρακολούθησης σε περιφέρειες.

Πηγή: ΕΕΣ.

65 Την περίοδο 2021-2027, η παρακολούθηση συνέχισε να αποτελεί κριτήριο εκπλήρωσης, αλλά με πρόσθετες απαιτήσεις που προέβλεπαν ότι τα εργαλεία παρακολούθησης και αξιολόγησης έπρεπε να μετρούν τις επιδόσεις ως προς την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής. Ωστόσο, η Επιτροπή δεν εξέδωσε νέα καθοδήγηση σχετικά με τις νέες αυτές ρυθμίσεις.

66 Το 2021, το JRC δημοσίευσε το έγγραφο με τίτλο [«Assessing Smart Specialisation: Monitoring and Evaluation Systems»](#), στο οποίο αναφερόταν ότι η αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων παρακολούθησης πρέπει να ενισχυθεί σε πολλές περιπτώσεις και παρουσιάζονταν κριτήρια για την επίτευξη ενός αποτελεσματικού συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης. Ωστόσο, το έγγραφο δεν περιείχε καμία καθοδήγηση της Επιτροπής επί του θέματος.

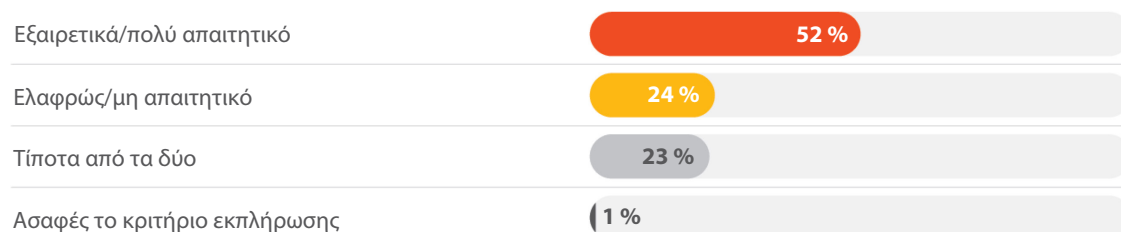
67 Από τις απαντήσεις στην έρευνά μας προκύπτει ότι η έκδοση βελτιωμένης καθοδήγησης από την Επιτροπή θα ήταν ευπρόσδεκτη από τους χρήστες. Οι αποκριθέντες αναφέρθηκαν στις εξής προκλήσεις:

- ο την πολυπλοκότητα των υφιστάμενων συστημάτων παρακολούθησης και αξιολόγησης και την ανάγκη σαφέστερων κατευθυντήριων γραμμών και τυποποιημένων πλαισίων·
- ο τη δυσκολία επιλογής κατάλληλων δεικτών και μέτρησης των μακροπρόθεσμων κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων.

Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση στην πράξη

68 Από τα επτά κριτήρια εκπλήρωσης (**γράφημα 9** και **πίνακας 2**), οι συμμετέχοντες στην έρευνα ανέφεραν ότι η συμμόρφωση με το κριτήριο της παρακολούθησης και αξιολόγησης παρουσιάζει τη μεγαλύτερη δυσκολία. Περίπου οι μισοί από τους συμμετέχοντες (52 %) έκριναν το εν λόγω κριτήριο είτε εξαιρετικά είτε πολύ απαιτητικό (**γράφημα 9**). Όπως και με τη διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης, οι λιγότερο καινοτόμες περιφέρειες θεωρούν την παρακολούθηση και την αξιολόγηση περισσότερο απαιτητικές σε σχέση με τις περιφέρειες με ισχυρότερο προφίλ καινοτομίας.

Γράφημα 9 – Το κριτήριο παρακολούθησης και αξιολόγησης θεωρείται απαιτητικό

Πηγή: Έρευνα του ΕΕΣ.

69 Τα συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης των περιφερειών διαφέρουν σημαντικά από πλευράς πολυπλοκότητας. Ορισμένες περιφέρειες που αρχικά δημιούργησαν πολύπλοκα συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης, στη συνέχεια τα απλοποίησαν (**πλαίσιο 8**).

Πλαίσιο 8

Διαφορές στα συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης στην περιφέρεια Αιμιλίας-Ρωμανίας (Ιταλία) και στην Τσεχία

Για την περίοδο 2014-2020, η περιφέρεια Αιμιλίας-Ρωμανίας διέθετε ολοκληρωμένο σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης με 81 δείκτες. Για την περίοδο 2021-2027 άλλαξε την προσέγγισή της, από τη μέτρηση των συνολικών επιδόσεων στην παρακολούθηση και την καταγραφή των έργων έρευνας και καινοτομίας, και μείωσε τον αριθμό των δεικτών σε 8. Η [βάση δεδομένων](#) της περιλάμβανε περισσότερα από 6 900 έργα έρευνας και καινοτομίας που χρηματοδοτήθηκαν την περίοδο 2021-2027 (11 000 συνολικά).

Αντιθέτως, η Τσεχία, η οποία λογίζεται ως ενιαία περιφέρεια για τους σκοπούς της έξυπνης εξειδίκευσης, έχει διατηρήσει ένα εκτεταμένο σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης με περισσότερους από 100 δείκτες.

70 Κατόπιν αιτήματος μιας περιφέρειας, η ΓΔ REGIO και η γραμματεία της κοινότητας πρακτικής S3 μπορούν να παράσχουν στοχευμένες συμβουλές και υποστήριξη για να τη βοηθήσουν να βελτιώσει το σύστημά της παρακολούθησης και αξιολόγησης ([πλαίσιο 9](#)). Έως τον Μάιο του 2025 είχαν καταγραφεί περίπου 30 [αιτήματα](#).

Πλαίσιο 9

Παροχή στοχευμένης υποστήριξης για τα συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης από την Επιτροπή

Περιφέρεια Rääjät-Häme (Φινλανδία)

Παρόλο που η περιφέρεια Rääjät-Häme αποτελεί ισχυρό φορέα καινοτομίας, δεν διέθετε ένα καλά ανεπτυγμένο σύστημα παρακολούθησης. Η περιφέρεια χρησιμοποιούσε δείκτες παρακολούθησης της έξυπνης εξειδίκευσης που δεν συνδέονταν άμεσα με τους υποκείμενους στόχους, και αντιμετώπιζε δυσκολίες όσον αφορά την προσβασιμότητα των δεδομένων και τις παρωχημένες πηγές δεδομένων και άλλα προβλήματα σχετικά με τη συλλογή δεδομένων.

Στο πλαίσιο της συνεργασίας με την Επιτροπή, προγραμματίστηκαν δύο αλλαγές τον Σεπτέμβριο του 2024: πρώτον, ο εξορθολογισμός της παρακολούθησης με σαφή ορισμό των υπευθύνων για τη διαδικασία και, δεύτερον, η χρήση σαφώς προσδιορισμένων δεικτών. Μολονότι έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά τον εξορθολογισμό των διαδικασιών με τη σύσταση ομάδων εστίασης σε συγκεκριμένες προτεραιότητες, έως τον Μάιο του 2025 οι δείκτες δεν είχαν ακόμη οριστικοποιηθεί.

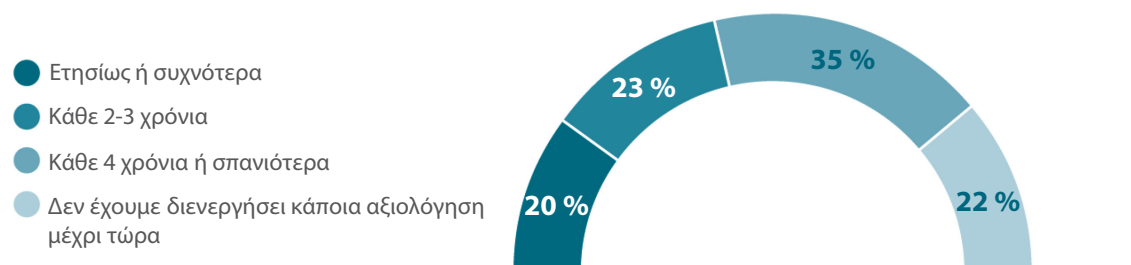
Ουγγαρία

Μετά από στοχευμένη υποστήριξη που έλαβε η Ουγγαρία, προτάθηκε η βελτίωση του συστήματος δεικτών με την καλύτερη αποτύπωση της διαπεριφερειακής διάστασης και την καλύτερη ευθυγράμμισή του με το σύστημα δεικτών που εφαρμόζεται για τις οικείες πηγές χρηματοδότησης. Επιπλέον, διατυπώθηκε σύσταση για ανάπτυξη ψηφιακού εργαλείου με σκοπό τη βελτίωση της προσβασιμότητας και του έγκαιρου χαρακτήρα των δεδομένων.

Αξιολόγηση σε περιφερειακό επίπεδο

71 Στο πλαίσιο της έρευνάς μας επισημάνθηκαν διαφορές όσον αφορά την αξιολόγηση σε περιφερειακό επίπεδο. Η πλειονότητα (78 %) όσων απάντησαν ανέφεραν ότι έχουν διενεργήσει αξιολόγηση του αντικτύπου των στρατηγικών τους, με τη συχνότητα αυτών, ωστόσο, να διαφέρει (*γράφημα 10*). Πάνω από το 90 % των περιφερειών που είναι πρωτοπόροι καινοτομίας έχουν διενεργήσει αξιολογήσεις αντικτύπου, ενώ μόλις το 70 % περίπου όσων είναι αναδυόμενοι φορείς καινοτομίας έχουν προβεί σε σχετική αξιολόγηση.

Γράφημα 10 – Ένας στους πέντε συμμετέχοντες στην έρευνα αξιολογεί την έξυπνη εξειδίκευση τουλάχιστον ετησίως

Πηγή: Έρευνα του ΕΕΣ.

72 Για την ερμηνεία των αποτελεσμάτων αυτών θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αποκριθέντες όσον αφορά την ικανοποίηση των απαιτήσεων παρακολούθησης και αξιολόγησης ([γράφημα 9](#)). Παραδείγματος χάριν, ορισμένες περιφέρειες ανέφεραν ότι δεν παρακολουθούν την εφαρμογή, αλλά ισχυρίστηκαν ότι διενήργησαν αξιολόγηση.

73 Η Παγκόσμια Τράπεζα, στο πλαίσιο συμφωνίας με την Επιτροπή, έχει εκπονήσει δύο περιφερειακές αξιολογήσεις για την έξυπνη εξειδίκευση όσον αφορά τις οικονομικές επιδόσεις, και συγκεκριμένα για τις περιφέρειες της [Πομερανίας](#) (Πολωνία) και της [Χώρας των Βάσκων](#) (Ισπανία). Ωστόσο, η εμβέλεια αυτών των μελετών είναι ευρύτερη και οι άμεσες συνέπειες της έξυπνης εξειδίκευσης δεν μπορούν να απομονωθούν πλήρως: αναλύονται οι συνέπειες της χρηματοδότησης επιχορηγήσεων της ΕΕ για την έρευνα και την καινοτομία, ήτοι της χρηματοδότησης που συνδέεται με την έξυπνη εξειδίκευση, στις οικονομίες των περιφερειών. Λαμβανομένου υπόψη αυτού του περιορισμού, από τις δύο πιλοτικές μελέτες προέκυψε ότι η έξυπνη εξειδίκευση μπορεί να προωθήσει την τομεακή ανάπτυξη, αλλά και ότι είναι δύσκολο να επιβεβαιωθεί ότι οι στρατηγικές έχουν συμβάλει σημαντικά στην τομεακή αποδοτικότητα.

Μέχρι στιγμής δεν έχει πραγματοποιηθεί αξιολόγηση σχετικά με την έξυπνη εξειδίκευση σε επίπεδο ΕΕ

74 Από την εισαγωγή της έννοιας το 2014, η Επιτροπή δεν έχει διενεργήσει σε επίπεδο ΕΕ ούτε συνολική αξιολόγηση των επιδόσεων από την άποψη της αποτελεσματικότητας των επενδύσεων Ε&Κ στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ, ούτε αξιολόγηση των αποτελεσμάτων ή του αντικτύπου της έξυπνης εξειδίκευσης. Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι, σε γενικές γραμμές, οι περιφέρειες αναγνωρίζουν το όφελος μιας στρατηγικής για την προτεραιοποίηση των δαπανών στον τομέα της καινοτομίας. Με βάση την έρευνά μας, το 80 % των συμμετεχόντων θα κατάρτιζε στρατηγική, ή κάποιο παρόμοιο έγγραφο, ακόμη και αν αυτό δεν αποτελούσε προϋπόθεση για τη λήψη χρηματοδότησης από την ΕΕ.

75 Σε έγγραφο του 2017 με θέμα την [ενίσχυση της καινοτομίας στις περιφέρειες της Ευρώπης](#), η Επιτροπή αναφέρει ότι η εκ των προτέρων αιρεσιμότητα της έξυπνης εξειδίκευσης έχει συμβάλει στην αντιμετώπιση των θεσμικών αδυναμιών στα συστήματα καινοτομίας. Στο έγγραφο αναφέρεται ότι η στήριξη της έρευνας, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας αναμένεται να βοηθήσει 15 000 επιχειρήσεις να εισαγάγουν νέα προϊόντα στην αγορά, να στηρίξει 140 000 νεοφυείς επιχειρήσεις και να δημιουργήσει 350 000 νέες θέσεις εργασίας έως το τέλος του 2020. Όπως και στην περίπτωση των περιφερειακών αξιολογήσεων (σημείο [73](#)), το έγγραφο αυτό αναφέρεται στις συνέπειες της χρηματοδότησης της καινοτομίας με γνώμονα την έξυπνη εξειδίκευση. Οι ίδιες οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης δεν αποτελούν χρηματοδοτικά μέσα, και οι συνέπειές τους στις επενδύσεις καινοτομίας δεν έχουν εξακριβωθεί ακόμη.

76 Σε [τεχνική έκθεση του JRC](#) του 2021 επισημαινόταν ότι είναι δύσκολο να μετρηθεί ο αντίκτυπος της έξυπνης εξειδίκευσης και να προσδιοριστούν τα οφέλη που μπορούν να αποδοθούν άμεσα σε αυτήν σε σύγκριση με άλλους παράγοντες. Ωστόσο, σε [μελέτη της Επιτροπής των Περιφερειών](#) (2023), αναφέρεται ότι σε περιφερειακό και σε τοπικό επίπεδο υπάρχει η πεποίθηση ότι το μέλλον της Ευρώπης έγκειται στην περιφερειακή εξειδίκευση. Επιπλέον, τον Μάρτιο του 2025, το Συμβούλιο δημοσίευσε τα [συμπεράσματά του για τη συνοχή και την πολιτική συνοχής μετά το 2027](#), όπου τόνισε «τη σημασία των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης, της δημιουργίας δικτύων συνεργασίας, της μεταφοράς γνώσεων, της έρευνας και της καινοτομίας στη συνδρομή προς τις περιφέρειες προκειμένου να αναπτύσσουν ανταγωνιστικές ικανότητες, να ενισχύουν τις περιφερειακές αλυσίδες αξίας και να ενσωματώνονται στις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας».

77 Το 2024, η Επιτροπή ανέθεσε σε εξωτερικό σύμβουλο την εκπόνηση [μελέτης](#) με αντικείμενο την αξιολόγηση της επιτυχίας του πλαισίου έξυπνης εξειδίκευσης όσον αφορά την ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας και την προώθηση της καινοτομίας και του έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού στις περιφέρειες της ΕΕ. Τα αποτελέσματα της μελέτης αναμένονται κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2025.

78 Στην [9η έκθεση για τη συνοχή](#) επισημαίνονταν ότι η τοποκεντρική προσέγγιση της περιφερειακής πολιτικής είναι πια καλά εδραιωμένη και έχει διαδοθεί ευρέως. Επισημαίνονταν επίσης ότι η προσέγγιση της έξυπνης εξειδίκευσης της ΕΕ βοήθησε στη διάδοση και την ενσωμάτωση της τοποκεντρικής προσέγγισης στις περιφερειακές αρχές της ΕΕ. Ωστόσο, η έκθεση δεν παρέχει πληροφορίες για το πόσο αποτελεσματική υπήρξε η έξυπνη εξειδίκευση ως προς τη συμβολή της στην επίτευξη των στόχων της πολιτικής συνοχής.

79 Η [έκθεση του 2024 της ομάδας υψηλού επιπέδου σχετικά με το μέλλον της πολιτικής συνοχής](#) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ήταν πολύ νωρίς για να αξιολογηθεί πλήρως κατά πόσον η έξυπνη εξειδίκευση και το σχετικό σύνολο συνοδευτικών μέτρων για την ανάπτυξη της διοικητικής ικανότητας επέφεραν σημαντικές βελτιώσεις στην ποιότητα των θεσμών στις πλέον ευάλωτες περιφέρειες της ΕΕ. Η ΓΔ REGIO έχει λάβει εντολή να διενεργήσει αξιολόγηση του ΕΤΠΑ και των ταμείων συνοχής της περιόδου 2014-2020 έως το τέλος του 2024⁴², αλλά η αξιολόγηση αυτή δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί. Η αξιολόγησή της θα περιλαμβάνει ενότητα σχετικά με τις επενδύσεις του ΕΤΠΑ για την [ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας](#). Ωστόσο, δεν είναι σαφές σε ποιον βαθμό η ΓΔ REGIO θα αξιολογήσει την έξυπνη εξειδίκευση.

⁴² Άρθρο 57 του [ΚΚΔ 2014-2020](#).

Τελικές παρατηρήσεις

80 Αν και η έξυπνη εξειδίκευση εμφανίστηκε στα μέσα της δεκαετίας του 2000, ενσωματώθηκε στην περίοδο προγραμματισμού 2014-2020 χωρίς να δοκιμαστεί και χωρίς οι περιφέρειες της ΕΕ να διαθέτουν σημαντική εμπειρία σε επίπεδο εφαρμογής (σημεία [12-16](#)). Για την περίοδο προγραμματισμού 2021-2027, ο κανονισμός περί κοινών διατάξεων ενίσχυσε την έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης και τις απαιτήσεις εφαρμογής, χωρίς ωστόσο να διενεργηθεί σχετική εκτίμηση επιπτώσεων (σημεία [20-21](#)).

81 Η Επιτροπή ελέγχει την εκπλήρωση των αναγκαίων πρόσφορων όρων των στρατηγικών και παρέχει καθοδήγηση και τεχνική υποστήριξη σχετικά με την έξυπνη εξειδίκευση στις περιφέρειες (σημείο [06](#)). Προωθεί επίσης τη διαπεριφερειακή συνεργασία (σημεία [23-24](#)) και την ανταλλαγή γνώσεων με τη δημιουργία του παρατηρητηρίου της κοινότητας πρακτικής και θεματικών πλατφορμών σε ορισμένους τομείς προτεραιότητας (σημεία [52-54](#)). Ωστόσο, δεν αξιοποιεί τη μοναδική θέση, την εμπειρία και την εποπτεία της για να καθοδηγήσει τις περιφέρειες στις επιλογές τους ή να φέρει σε επαφή περιφέρειες που θα μπορούσαν ενδεχομένως να αντλήσουν αμοιβαία οφέλη. Δεν υπάρχει εποπτεία σε επίπεδο ΕΕ ώστε να μεγιστοποιείται η προστιθέμενη αξία της διαδικασίας έξυπνης εξειδίκευσης ή να διασφαλίζεται ότι οι περιφερειακές προτεραιότητες λαμβάνουν επαρκώς υπόψη τις προτεραιότητες έρευνας και καινοτομίας της βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ (σημεία [25-30](#)).

82 Η διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης αναγνωρίζεται ως σημαντικό σκέλος στο πλαίσιο της χάραξης στρατηγικής, που έχει ως στόχο να διασφαλίζει ότι συμμετέχουν όσο το δυνατόν περισσότερα ενδιαφερόμενα μέρη στον καθορισμό των προτεραιοτήτων (σημεία [31-38](#)). Οι συννομοθέτες κατέστησαν υποχρεωτικό τον καθορισμό των προτεραιοτήτων προκειμένου να δοθεί πρόσβαση σε ενωσιακή χρηματοδότηση κατά την περίοδο προγραμματισμού 2021-2027 ([πίνακας 2](#)). Ωστόσο, η Επιτροπή δεν έχει επικαιροποιήσει από το 2012 την καθοδήγησή της σχετικά με τη διαδικασία και υπάρχουν σημαντικά περιθώρια για διαφορετικές ερμηνείες και εφαρμογή της έννοιας. Ορισμένοι από όσους απάντησαν στην έρευνά μας, ιδίως οι λιγότερο καινοτόμες περιφέρειες, δήλωσαν ότι η διαδικασία είναι δύσκολο να εφαρμοστεί (σημείο [39](#)).

83 Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι πόροι επενδύονται στους στοχευόμενους τομείς, θεσπίστηκε η γενική ευθυγράμμιση μεταξύ των χρηματοδοτούμενων από την ΕΕ έργων καινοτομίας και των προτεραιοτήτων έξυπνης εξειδίκευσης για την περίοδο 2014-2020, η οποία ενισχύθηκε την περίοδο 2021-2027 (σημεία [44-51](#)). Ο βαθμός στον οποίο οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης καθοδηγούν τη χρηματοδότηση εξαρτάται από την εμβέλεια των καθορισμένων προτεραιοτήτων. Η έξυπνη εξειδίκευση αντιπροσωπεύει μια ξεχωριστή «εκ των κάτω προς τα άνω» προσέγγιση σε σχέση με τις δαπάνες καινοτομίας της πολιτικής συνοχής, που συνεπάγεται τον καθορισμό περιφερειακών προτεραιοτήτων. Άλλες πολιτικές της ΕΕ για την καινοτομία, όπως τα προγράμματα «Ορίζων» και οι στρατηγικές για τις μπαταρίες, τα μικροκυκλώματα ή το υδρογόνο στο πλαίσιο της βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ, βασίζονται περισσότερο σε μια «εκ των άνω προς τα κάτω» προσέγγιση που επικεντρώνεται στην επίτευξη των προτεραιοτήτων και των στόχων βιομηχανικής καινοτομίας της ΕΕ (σημείο [28](#)). Και οι δύο προσεγγίσεις έχουν τη δική τους βάση και λογική, αλλά εφαρμόζονται σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητα η μία από την άλλη. Κατά τον χρόνο κατάρτισης της παρούσας επισκόπησης δεν υπάρχουν άμεσοι τρόποι να διασφαλιστεί ότι οι περιφερειακές προτεραιότητες λαμβάνουν υπόψη τις προτεραιότητες έρευνας και καινοτομίας της βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ.

Μελλοντική πρόκληση 1:

Διασφάλιση της χρησιμότητας της διαδικασίας σχεδιασμού των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης, ώστε να προσδιορίζονται ουσιαστικές προτεραιότητες.

Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα οι περιφέρειες να καθορίζουν τις προτεραιότητές τους με τον κατάλληλο βαθμό λεπτομέρειας. Η Επιτροπή έχει την ευκαιρία να προωθήσει τη συνοχή μεταξύ των προτεραιοτήτων στο πλαίσιο της έξυπνης εξειδίκευσης και των προτεραιοτήτων έρευνας και καινοτομίας της βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ. Η πλατφόρμα «S3 CoP Observatory» θα μπορούσε να αξιοποιηθεί καλύτερα για τον εντοπισμό κενών και αλληλεπικαλύψεων στις προτεραιότητες.

84 Η παρακολούθηση της έξυπνης εξειδίκευσης έχει αποδειχθεί δύσκολη για τις περιφέρειες από τη δημιουργία της έννοιας, ιδίως για τις λιγότερο καινοτόμες. Η Επιτροπή δεν εξέδωσε καμία νέα καθοδήγηση για την περίοδο 2021-2027 παρά τις αυξημένες απαιτήσεις (σημεία [65-67](#)).

85 Όταν εισήχθη η έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης, θεωρήθηκε μια δυναμική, μακροπρόθεσμη διαδικασία με δυνητικά οφέλη που απορρέουν από τη συγκέντρωση των δραστηριοτήτων έρευνας και καινοτομίας σε περιφερειακό επίπεδο. Ωστόσο, εντοπίστηκε σειρά κινδύνων που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την εφαρμογή της, ιδίως το ενδεχόμενο να καταστεί απλή τυπική απαίτηση (σημείο 18). Ο αντίκτυπος της έξυπνης εξειδίκευσης σε επίπεδο ΕΕ δεν έχει αξιολογηθεί μέχρι στιγμής (σημείο 74). Δεν υπάρχει σαφές συμπέρασμα σχετικά με την προστιθέμενη αξία της διαδικασίας, τόσο συνολικά όσο και ανά είδος περιφερειών, αν και η εν εξελίξει μελέτη (σημείο 77) και η εκ των υστέρων αξιολόγηση του ΕΤΠΑ και των ταμείων συνοχής (σημείο 79) ενδέχεται να καλύψουν αυτό το κενό, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό. Οι αξιολογήσεις σε περιφερειακό επίπεδο, μολονότι θεωρούνται απαιτητικές από τους συμμετέχοντες στην έρευνά μας, επικεντρώνονται στην αξιολόγηση των υποκείμενων επενδύσεων καινοτομίας και όχι στον αντίκτυπο της έννοιας αυτής καθαυτής. Ωστόσο, με βάση την έρευνά μας, οι περισσότερες από τις περιφέρειες που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο ανέφεραν ότι θεωρούν χρήσιμη την έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης (σημεία 68-75).

Μελλοντική πρόκληση 2

Αξιολόγηση της αξίας της έξυπνης εξειδίκευσης ως διαδικασίας.

Για να ανταποκριθεί σε αυτήν την πρόκληση, είναι σημαντικό η Επιτροπή να αξιολογήσει την εφαρμογή της έξυπνης εξειδίκευσης στην ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτής της αξιολόγησης θα πρέπει να εξεταστεί εάν η έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης λειτουργεί εξίσου καλά για τις περιφέρειες με διαφορετικά προφίλ καινοτομίας και επίπεδα διοικητικής ικανότητας, ή εάν χρειάζεται να προσαρμόζεται στις ειδικές ανάγκες τους. Ωστόσο, δεν είναι σαφές σε ποιον βαθμό η έννοια μπορεί να αξιολογηθεί ανεξάρτητα από τις δαπάνες καινοτομίας του ΕΤΠΑ τις οποίες καθοδηγεί. Η Επιτροπή έχει επίσης την ευκαιρία να παράσχει κατάλληλη υποστήριξη στα κράτη μέλη ώστε να μπορούν να διενεργούν αποτελεσματική παρακολούθηση και αξιολόγηση με απλουστευμένο τρόπο, μια ανάγκη που ανέδειξαν τα αποτελέσματα της έρευνάς μας.

86 Η διαπεριφερειακή συνεργασία είναι καίριας σημασίας για την αναζήτηση συμπληρωματικότητας σε τομείς έξυπνης εξειδίκευσης, αλλά θεωρείται απαιτητική, ιδίως υπό το πρίσμα των συνολικών πιέσεων που ασκούνται στη διοικητική ικανότητα. Αυτό το είδος συνεργασίας κατέστη ένα από τα κριτήρια εκπλήρωσης των στρατηγικών κατά την περίοδο προγραμματισμού 2021-2027 (σημεία [59-62](#)). Οι διαπεριφερειακές διασυνδέσεις αποτελούν ένα πολύτιμο εργαλείο για τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας των δαπανών για την έξυπνη εξειδίκευση, παραδείγματος χάριν μέσω του εντοπισμού επωφελών συμπληρωματικών ικανοτήτων σε άλλες περιφέρειες (σημεία [52-58](#)).

Μελλοντική πρόκληση 3

Μεγιστοποίηση της αξίας της διαπεριφερειακής συνεργασίας. Προκειμένου να συμβάλει στην αξιοποίηση του ανεκμετάλλετου περιφερειακού δυναμικού, η Επιτροπή έχει την ευκαιρία να προωθήσει περαιτέρω τη συνεργασία μεταξύ των περιφερειών, μεταξύ άλλων εντοπίζοντας κατάλληλους τομείς και διευκολύνοντας την εν λόγω συνεργασία, υποστηρίζοντας τις λιγότερο καινοτόμες περιφέρειες στην ανάπτυξη της διοικητικής τους ικανότητας και διασφαλίζοντας ότι παρέχονται τα κατάλληλα κίνητρα για συνεργασία.

Η παρούσα επισκόπηση εγκρίθηκε από το Τμήμα II, του οποίου προεδρεύει η Annemie Turtelboom, Μέλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, στο Λουξεμβούργο, κατά τη συνεδρίασή του της 16ης Ιουλίου 2025.

Για το Ελεγκτικό Συνέδριο

Tony Murphy
Πρόεδρος

Παραρτήματα

Παράρτημα Ι – Παραδείγματα στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης

Περιφέρεια	Βάδη-Βυρτεμβέργη	Ελσίνκι-Οουσσίμαα	Στοκχόλμη
Τίτλος της στρατηγικής και αρμόδια αρχή	Στρατηγική καινοτομίας – Βάδη-Βυρτεμβέργη: επικαιροποίηση του 2020, Υπουργείο Οικονομίας, Εργασίας και Τουρισμού της Βάδης-Βυρτεμβέργης	Στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης για την περιφέρεια Ελσίνκι-Οουσσίμαα: Συνετή χρήση των πόρων στην περιφέρεια Ελσίνκι-Οουσσίμαα, περιφερειακό συμβούλιο Ελσίνκι-Οουσσίμαα	Επιχειρηματική και αναπτυξιακή στρατηγική για την περιφέρεια Στοκχόλμης, περιφέρεια Στοκχόλμης
Μέγεθος περιφέρειας	NUTS1	NUTS2	NUTS2/3
Αρμόδιος φορέας	Υπουργείο Οικονομίας, Εργασίας και Τουρισμού	Περιφερειακό συμβούλιο Ελσίνκι-Οουσσίμαα	Περιφέρεια Στοκχόλμης
Αριθμός προτεραιοτήτων	5	3	4

Περιφέρεια	Βάδη-Βυρτεμβέργη	Ελσίνκι-Οουσσίμαα	Στοκχόλμη
Προτεραιότητες	Ψηφιοποίηση, τεχνητή νοημοσύνη και βιομηχανία 4.0 Βιώσιμη κινητικότητα (με εναλλακτικά συστήματα κίνησης και νέες λύσεις οχημάτων, που να είναι δικτυωμένες, ψηφιοποιημένες, αυτόνομες και να καλύπτουν όλους τους τρόπους μεταφοράς) Επιστήμες υγείας Αποδοτική χρήση των πόρων, ενεργειακή μετάβαση και βιώσιμη βιοοικονομία	Κλιματική ουδετερότητα Πόλη για τους πολίτες Βιομηχανικός εκσυγχρονισμός	Βιοεπιστήμες, περίθαλψη και υγεία ΤΠΕ, τεχνολογία και ψηφιοποίηση Βιομηχανική μετάβαση μέσω βιώσιμης παραγωγής Επενδύσεις για το κλίμα και το περιβάλλον για βιώσιμη αστική ανάπτυξη
Δημοσίευση	Φεβρουάριος 2020	Μάιος 2020	Ιούνιος 2021
«Αμιγώς» S3 (έγγραφο αποκλειστικά για την έξυπνη εξειδίκευση)	Ναι	Ναι	Όχι, πρόκειται για συνολικό σχέδιο περιφερειακής ανάπτυξης με ενότητα αφιερωμένη στην έξυπνη εξειδίκευση

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει εγγράφων των περιφερειών.

Παράρτημα II – Χρονοδιάγραμμα εξέλιξης της έννοιας της έξυπνης εξειδίκευσης

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει επισκόπησης της σχετικής βιβλιογραφίας.

Παράρτημα III – Κατάλογος εξετασθέντων έργων που συνδέονται με στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης

Περιφέρεια/έργο	Σύντομη περιγραφή του έργου	Τομέας προτεραιότητας	Συνολικό κόστος (σε χιλιάδες ευρώ)	Συγχρηματοδότηση από την ΕΕ (%, σε χιλιάδες ευρώ)	Έναρξη και λήξη της υλοποίησης	Αποτελέσματα
Βαυαρία 1	Το έργο «Efficient Production Technology Network» (EffPro) είχε ως στόχο την ενίσχυση της μεταφοράς τεχνολογίας μεταξύ του πανεπιστημίου και των ΜΜΕ στον τομέα της μηχανολογικής και κατασκευαστικής μηχανικής. Έμφαση δόθηκε στη μείωση του κόστους μέσω της εξοικονόμησης ενέργειας.	Αποδοτικές τεχνολογίες παραγωγής	4 751	2 375 (50 %)	6/2017-12/2021	24 δραστηριότητες και ερευνητικά έργα, π.χ. σχετικά με οπτικές μετρήσεις 3D, βιομηχανική σήμανση κατασκευαστικών στοιχείων (CastCode), μηχανική μάθηση για ελέγχους διεργασιών (EMMAPro), 11 δημοσιεύσεις.

Περιφέρεια/έργο	Σύντομη περιγραφή του έργου	Τομέας προτεραιότητας	Συνολικό κόστος (σε χιλιάδες ευρώ)	Συγχρηματοδότηση από την ΕΕ (% σε χιλιάδες ευρώ)	Έναρξη και λήξη της υλοποίησης	Αποτελέσματα
Βαυαρία 2	Το έργο «Service Innovation for Trade – DIGIONAL» αποσκοπούσε στη στήριξη των δραστηριοποιούμενων στο παραδοσιακό εμπόριο ΜΜΕ για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που θέτει η αυξανόμενη συγκέντρωση των εμπορικών δραστηριοτήτων στα αστικά κέντρα και το αυξανόμενο ηλεκτρονικό εμπόριο.	Καινοτόμες υπηρεσίες που βασίζονται στην τεχνολογία	1 892	946 (50 %)	2/2018-7/2022	Επιτευχθέντα παραδοτέα του έργου: π.χ. συμμετοχή 1 300 εταιρειών σε έρευνα, 23 έργα συνεργασίας, δημοσίευση 60 οδηγών ψηφιοποίησης. Η βιωσιμότητα είναι δύσκολο να μετρηθεί, αλλά οι εταίροι διατήρησαν ή επέκτειναν τις δραστηριότητές τους.
Βαυαρία 3	Έργο αποθήκευσης ενέργειας σε μπαταρίες που συγκέντρωσε ικανότητες αποθήκευσης ενέργειας από δύο πανεπιστήμια.	ά.α.	6 429	5 465 (85 %)	10/2015-3/2019	Βλέπε πλαίσιο 6 .

Περιφέρεια/έργο	Σύντομη περιγραφή του έργου	Τομέας προτεραιότητας	Συνολικό κόστος (σε χιλιάδες ευρώ)	Συγχρηματοδότηση από την ΕΕ (% , σε χιλιάδες ευρώ)	Έναρξη και λήξη της υλοποίησης	Αποτελέσματα
Εστρεμαδούρα 1	Έργο σχετικά με τη δυνητική χρήση της τεχνολογίας που βασίζεται στη φασματοσκοπία εγγύς υπερύθρου ακτινοβολίας για την αξιολόγηση ποιοτικών παραμέτρων του ελαιόλαδου: δείκτης ωριμότητας, φυσικές πτυχές, ακεραιότητα και κατάσταση υγείας των ελιών, μοναδικότητα, καθώς και ασφάλεια των τροφίμων.	Αγροδιατροφικός τομέας και ψηφιακός μετασχηματισμός	333	162 (50 %)	12/2020-11/2022	Επιτεύχθηκαν πλήρως και είναι πιθανό να παραμείνουν βιώσιμα. Το έργο επέτρεψε στον δικαιούχο να βελτιώσει την ποιότητα του παραγόμενου ελαιόλαδου σε τέτοιο βαθμό ώστε το 90 % του παραγόμενου ελαιόλαδου είναι πλέον εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο. Το έργο εξασφαλίζει επίσης τη διαφάνεια στις πληρωμές των αγροτών για το προϊόν τους.

Περιφέρεια/έργο	Σύντομη περιγραφή του έργου	Τομέας προτεραιότητας	Συνολικό κόστος (σε χιλιάδες ευρώ)	Συγχρηματοδότηση από την ΕΕ (% σε χιλιάδες ευρώ)	Έναρξη και λήξη της υλοποίησης	Αποτελέσματα
Εστρεμαδούρα 2	Έργο για τη διερεύνηση της χρήσης της υπερφασματικής τεχνολογίας με σκοπό την αξιολόγηση των ποιοτικών παραμέτρων του χοιρείου κρέατος για τον εντοπισμό τυχόν βακτηρίων.	Αγροδιατροφικός τομέας και υγεία σε σχέση με την ασφάλεια των τροφίμων	184	110 (60 %)	12/2020-9/2022	Επιτεύχθηκαν τα παραδοτέα του έργου (π.χ. αλγόριθμος) και κατοχυρώθηκε ευρεσιτεχνία. Η βιωσιμότητα είναι αβέβαιη, καθώς το έργο δεν έφτασε στο επίπεδο της εμπορικής αξιοποίησης (η συγκεκριμένη τεχνολογία ασφάλειας των τροφίμων δεν χρησιμοποιείται ακόμη στη βασική αλυσίδα υπεραγορών).

Περιφέρεια/έργο	Σύντομη περιγραφή του έργου	Τομέας προτεραιότητας	Συνολικό κόστος (σε χιλιάδες ευρώ)	Συγχρηματοδότηση από την ΕΕ (% σε χιλιάδες ευρώ)	Έναρξη και λήξη της υλοποίησης	Αποτελέσματα
Interreg: Εστρεμαδούρα (Ισπανία) και περιφέρειες Αλεντέζου και Κεντρικής Πορτογαλίας (Πορτογαλία)	Το INNOACE είναι ένα έργο με 16 οντότητες (τέσσερα πανεπιστήμια, έξι επιστημονικά πάρκα και έξι τεχνολογικά κέντρα) με στόχο τη δημιουργία συνεργιών μεταξύ επιχειρήσεων και κέντρων Ε&Κ, την υλοποίηση δράσεων μεταφοράς και την έγκαιρη επικύρωση προϊόντων και υπηρεσιών μέσω διαδικασιών ανοικτής καινοτομίας.	Αγροδιατροφικός τομέας και τεχνολογικός μετασχηματισμός		Χρηματοδοτήθηκε από το Interreg V-A Ισπανία-Πορτογαλία (POCTEP) 2014-2020. 4 556 (70 % από την Ισπανία, 30 % από την Πορτογαλία) κατανεμήθηκαν σε 16 δικαιούχους	1/2017-12/2020	Οι καινοτομίες ομαδοποιήθηκαν σε 14 τομείς www.innoace.eu .

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει εξετασθέντων εγγράφων των έργων.

Παράρτημα IV – Μεθοδολογία έρευνας του ΕΕΣ

Σκοπός

01 Στόχος της έρευνάς μας ήταν να αποκτήσουμε μια ευρύτερη και πληρέστερη εικόνα του σχεδιασμού και της εφαρμογής της έξυπνης εξειδίκευσης εντός της ΕΕ. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε έξι ενότητες: γενικές πληροφορίες, σχεδιασμός και εφαρμογή στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης, υποστήριξη του σχεδιασμού και της εφαρμογής, διαπεριφερειακή συνεργασία, παρακολούθηση και αξιολόγηση, και τελικές σκέψεις.

Διεξαγωγή της έρευνας

02 Ένας εσωτερικός εμπειρογνώμονας στη μεθοδολογία της έρευνας διεξήγαγε ανεξάρτητες διαδικτυακές προκαταρκτικές δοκιμές του σχεδίου έρευνας με μια μικρή ομάδα τελικών συμμετεχόντων πριν από τη δημοσίευση της έρευνας. Η αναπληροφόρηση από αυτές τις προκαταρκτικές δοκιμές, καθώς και οι παρατηρήσεις της ΓΔ REGIO, ενσωματώθηκαν από το κλιμάκιο ελέγχου, κατά πώς κρίθηκε αναγκαίο.

03 Η διαδικτυακή έρευνα εστάλη σε όλες τις αρμόδιες περιφερειακές ή εθνικές αρχές, ή τους αρμόδιους για τη διαχείριση της έξυπνης εξειδίκευσης φορείς. Διενεργήθηκε με τη χρήση του διαδικτυακού εργαλείου έρευνας EUSurvey.

Ποσοστό απόκρισης

04 Λάβαμε έγκυρες απαντήσεις από 104 αρχές σε 22 κράτη μέλη, αριθμός που αντιστοιχεί σε συνολικό ποσοστό απόκρισης περίπου 58 %. Ωστόσο, λόγω αυστηρών ρυθμίσεων τείχους προστασίας, ενδέχεται ορισμένοι αποδέκτες να μην έλαβαν το ηλεκτρονικό μήνυμα με την πρόσκληση συμμετοχής στην έρευνα.

Συντομογραφίες

ΓΔ REGIO: Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής και Αστικής Ανάπτυξης

ΓΔ RTD: Γενική Διεύθυνση Έρευνας και Καινοτομίας

E&K: Έρευνα και καινοτομία

ΕΤΠΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΚΚΔ: Κανονισμός περί κοινών διατάξεων

JRC: Κοινό Κέντρο Ερευνών

S3: Στρατηγική/στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης

S3 CoP: Κοινότητα πρακτικής για την έξυπνη εξειδίκευση

Κλιμάκιο του ΕΕΣ

Η παρούσα επισκόπηση εγκρίθηκε από το Τμήμα II (Επενδύσεις υπέρ της συνοχής, της ανάπτυξης και της κοινωνικής ένταξης), του οποίου προεδρεύει η Annemie Turtelboom, Μέλος του ΕΕΣ. Επικεφαλής του έργου ήταν η Annemie Turtelboom, Μέλος του ΕΕΣ, συνεπικουρούμενη από τον Eric Braucourt, προϊστάμενο του ιδιαίτερου γραφείου της, τον Guido Fara, σύμβουλο στο ιδιαίτερο γραφείο της, τον Gediminas Mačys, διοικητικό στέλεχος, τον Jussi Bright, υπεύθυνο έργου, τους Jan Hendricks, Rene Reiterer και Juan Antonio Vazquez Rivera, ελεγκτές, τον Austin Maloney και την Ines Gonzalez Echanove, που παρείχαν υποστήριξη από πλευράς ελέγχου, τον Jacob Haas, ασκούμενο, και τη Gabriele Ramonaite, ασκούμενη. Η Laura McMillan παρείχε γλωσσική υποστήριξη, η Britta Middelberg υποστήριξη στο πλαίσιο της έρευνας και η Dunja Weibel γραφιστική υποστήριξη.

Από αριστερά: Britta Middelberg, Eric Braucourt, Jussi Bright, Austin Maloney, Annemie Turtelboom, Guido Fara, Gediminas Mačys, Rene Reiterer.

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

© Ευρωπαϊκή Ένωση, 2025

Η πολιτική για την περαιτέρω χρήση εγγράφων του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΕΕΣ) ορίζεται στην [απόφαση αριθ. 6-2019 του ΕΕΣ](#) για την πολιτική ανοικτών δεδομένων και την περαιτέρω χρήση εγγράφων.

Με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου ορίζεται διαφορετικά (π.χ. σε χωριστές ανακοινώσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας), το περιεχόμενο του ΕΕΣ που ανήκει στην ΕΕ παραχωρείται βάσει της άδειας [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](#). Ισχύει, επομένως, ως γενικός κανόνας ότι η περαιτέρω χρήση επιτρέπεται υπό τον όρο ότι αναφέρεται η πηγή και επισημαίνονται οι αλλαγές. Κατά την περαιτέρω χρήση απαγορεύεται η διαστρέβλωση του αρχικού νοήματος ή μηνύματος των εγγράφων. Το ΕΕΣ δεν φέρει ευθύνη για οποιαδήποτε συνέπεια προερχόμενη από την περαιτέρω χρήση εγγράφων.

Εάν συγκεκριμένο περιεχόμενο αναφέρεται σε ταυτοποιήσιμα φυσικά πρόσωπα, π.χ. φωτογραφίες υπαλλήλων του ΕΕΣ, ή περιλαμβάνει έργα τρίτων, απαιτείται πρόσθετη έγκριση.

Όταν παραχωρείται η έγκριση, αυτή ακυρώνει και αντικαθιστά την ανωτέρω γενική έγκριση και αναφέρει σαφώς τυχόν περιορισμούς στη χρήση.

Για τη χρήση ή την αναπαραγωγή περιεχομένου που δεν ανήκει στην ΕΕ, μπορεί να χρειάζεται να ζητήσετε άδεια απευθείας από τους κατόχους των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Γράφημα 4 – © Innovationsland.Bayern – Bayerische Innovationsstrategy 2021-2027, Υπουργείο Οικονομικών, Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ενέργειας της Βαυαρίας.

Γράφημα 5 – © Prognos/CSIL (2021).

Το λογισμικό ή τα έγγραφα που καλύπτονται από δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας, όπως τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, τα εμπορικά σήματα, τα καταχωρισμένα σχέδια, οι λογότυποι και οι επωνυμίες/ονομασίες, εξαιρούνται από την πολιτική του ΕΕΣ για την περαιτέρω χρήση.

Το σύνολο των ιστότοπων των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης εντός του ονόματος χώρου «europa.eu» παρέχει συνδέσμους προς ιστότοπους τρίτων. Δεδομένου ότι το ΕΕΣ δεν έχει έλεγχο επ' αυτών, σας συνιστούμε να εξετάζετε τις πολιτικές τους για την προστασία του ιδιωτικού απορρήτου και της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Χρήση του λογότυπου του ΕΕΣ

Δεν επιτρέπεται η χρήση του λογότυπου του ΕΕΣ χωρίς την προηγούμενη σύμφωνη γνώμη του οργάνου.

PDF	ISBN 978-92-849-5570-1	ISSN 2811-8189	doi:10.2865/0512976	QJ-01-25-045-EL-N
-----	------------------------	----------------	---------------------	-------------------

Παραπομπή στην παρούσα επισκόπηση μπορεί να γίνεται ως εξής:

Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, [επισκόπηση 05/2025](#), με τίτλο «Στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης στην ΕΕ», Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2025.

Η έξυπνη εξειδίκευση είναι μια προσέγγιση πολιτικής της ΕΕ που εφαρμόζεται πλήρως από την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020 και έπειτα, στο πλαίσιο της οποίας οι περιφέρειες καθορίζουν επενδυτικές προτεραιότητες στις οποίες εστιάζουν τις ενωσιακές δαπάνες καινοτομίας σε περιφερειακό επίπεδο. Στόχος είναι να μεγιστοποιηθεί το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και να αξιοποιηθούν τα οικονομικά πλεονεκτήματα των ίδιων των περιφερειών. Η παρούσα επισκόπηση έχει ως στόχο να ενημερώσει τον αναγνώστη σε τι συνίσταται η έξυπνη εξειδίκευση και πώς εφαρμόζεται στην ΕΕ. Παρατηρήσαμε ότι, αν και οι περισσότερες περιφέρειες θεωρούν χρήσιμη την έξυπνη εξειδίκευση, εξακολουθούν να υπάρχουν κενά όσον αφορά τη διασφάλιση της εστίασης σε ουσιαστικές προτεραιότητες για τις ίδιες τις περιφέρειες και για τους ευρύτερους στρατηγικούς στόχους της ΕΕ. Οι περιφέρειες θα επωφελούνταν από περισσότερη υποστήριξη, υπάρχουν δυνατότητες βελτίωσης της παρακολούθησης και της αξιολόγησης, και θα μπορούσαν να αναληφθούν περισσότερες ενέργειες ώστε να ενισχυθεί η αξία της διαπεριφερειακής συνεργασίας.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

12, rue Alcide De Gasperi

1615 Luxembourg

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Τηλ. +352 4398-1

Πληροφορίες: eca.europa.eu/el/contact

Ιστότοπος: eca.europa.eu

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης : @EUauditors

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ